

YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN BİREYSEL İŞ DAVALARINDA TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİ

(Araştırma Makalesi)

DOI: <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1595980>

Doç. Dr. Uğur TÜTÜNCÜBAŞI*

Öz

Yetki kuralları bir davaya hangi yer mahkemesinin bakacağını düzenleyen kurallardır. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirleyen başlıca düzenlemedir. İş sözleşmelerinden kaynaklanan davalar bakımından bu kanunda özel bir yetki kuralı getirilmiştir (m. 44). Ancak bu kural yalnızca işçinin mutad işyerinin Türkiye’de olduğu durumları düzenlemiştir. Kuralla beraber işçi tarafından açılacak davalarda işçi lehine olacak şekilde birden fazla yetkili mahkeme düzenlenmiştir. Ancak işveren tarafından açılacak davalarda sadece işçinin Türkiye’de bulunan mutad işyerinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilendirilmiştir. Çalışmamızda söz konusu kuralın yerindeliği ve iç hukukta yer alan yetki kuralının uygulanabilirliği ele alınacaktır. Ayrıca iş davalarına ilişkin yabancı mahkemeler tarafından verilen kararların Türkiye’de tenfiz edilmesi konusunda münhasır yetki bakımından bir engelin bulunup bulunmadığı da çalışmamızda incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Yabancılık Unsuru, Bireysel İş Davaları, Milletlerarası Yetki, Münhasır Yetki, Tenfiz

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İzmir (ugur.tutuncubasi@deu.edu.tr) ORCID: 0000-0002-7596-5865 (Gönderim Tarihi: 04.12.2024 -Kabul Tarihi: 13.01.2025) Yazar, eserinin Derginize ait bilimsel etik ilkelere uygun olduğunu taahhüt eder.

**INTERNATIONAL JURISDICTION OF TURKISH
COURTS IN INDIVIDUAL EMPLOYMENT CASES
INVOLVING FOREIGN ELEMENTS**

(Research Article)

Abstract

In disputes involving foreign elements, the international jurisdiction of Turkish courts will primarily be determined according to Law No. 5718 on Private International Law and Civil Procedure. The law provides a specific jurisdiction rule for employment-related disputes (Article 44). However, this rule only applies to cases where the employee's habitual workplace is in Turkey. Along with this rule, multiple competent courts have been established in favor of the employee. However, in cases brought by the employer, the court in the location of the employee's habitual workplace in Turkey will have jurisdiction. In our study, the appropriateness of the relevant rule and the applicability of the jurisdiction rule in domestic law will be addressed. Additionally, the study will examine whether there are any obstacles in terms of exclusive jurisdiction regarding the enforcement of foreign court decisions on individual employment disputes in Turkey.

Keywords

Foreign Element, Individual Employment Disputes, International Jurisdiction, Exclusive Jurisdiction, Enforcement

GİRİŞ

Günümüz hukuk sistemlerinde iş, tüketici, kira ve sigorta sözleşmeleri, zayıf tarafın korunduğu başlıca sözleşmeler olarak kabul edilmektedir. İş sözleşmelerinde, sözleşmenin güçlü tarafı olan işverenin kendi lehine olan şartları ekonomik açıdan ve müzakere gücü bakımından zayıf konumda olan işçi tarafa karşı kabul ettirebilmesi mümkündür. Zayıf konumda olan işçinin korunması gereken bu tür yabancı unsurlu bireysel iş sözleşmelerinin de sayısının küreselleşmeyle beraber arttığı görülmektedir¹.

Başta Anayasamızın 49 vd. maddelerinde olmak üzere birçok kanun hükmünde işçinin korunması gerektiği temel hukuk politikası olarak esas alınmıştır. Zira iş akitleri bir taraftan sahip olduğu özel hukuk ve kamu hukukuna dair farklı karakteri, diğer taraftan da işçinin, işveren karşısında hem ekonomik bakımdan hem de akdin müzakeresinde eşit koşullara sahip olmaması nedeniyle zayıf konumda bulunmasıyla nitelik itibarıyla diğer borç akitlerinden ayrılır. Bu bağlamda akdin zayıf tarafı konumunda olan işçi lehine bazı özel hükümlere yer verilmiş ve “sözleşme özgürlüğü” ilkesi de koruyucu emredici hükümlerle sınırlandırılmıştır².

2007 tarihinde yürürlüğe giren 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanunda (MÖHUK)³ da sözleşmeden doğan borç ilişkilerine uygulanacak hukuka ilişkin 24. maddede yer alan kanunlar ihtilafı kuralından bağımsız olarak, yabancı unsurlu iş sözleşmeleri için işçiye

¹ Türkiye Mühendisler Birliği verilerine göre: “İnşaat sektörünün ilk kez 1972 yılında Libya ile yurt dışı pazara açılmasından bu yana ulaştığı uluslararası proje portföyü büyüklüğü, 135 ülkede üstlenilen 12 bin 71 projeye toplam 501 milyar 878 milyon ABD doları ile rekor düzeye ulaşmıştır”. Aynı rapor uyarınca, “sadece yurt içinde değil yurt dışında üstlenilen projeler için de istihdam sorunu yaşayan sektör, çözümünü yurt dışından eleman teminiyle bulmaya çalışmıştır”. TMB İnşaat Sektörü Analizi Ocak 2024, s. 20 ve 24. https://www.tmb.org.tr/uploads/publications/65a548f1afd98668b7951d25/17053308905_27-tmb-bulten-ocak-2024.pdf (E.T. 11.11.2024)

² **Nomer**, Ergin: Devletler Hususî Hukuku, 23. Bası, Beta, İstanbul 2021, s. 348; **Çelikel**, Aysel/**Erdem**, B. Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 17. Bası, Beta, İstanbul 2021, s. 426-427; **Şanlı**, Cemal/**Esen**, Emre/**Ataman-Figanmeşe**, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Beta, İstanbul 2024, s. 364; **Doğan**, Vahit: “5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti”, GÜHFD, C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 147; **Uyanık Çavuşoğlu**, Ayfer: “Bireysel İş İhtilafında Türk Mahkemesinin Milletlerarası Yetkisi”, İş Dünyası ve Hukuk, Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul 2011, s. 960; **Çörtoğlu Koca**, Sema: Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi, Yetkin, Ankara 2016, s. 29.

³ R.G. 12.12.2007-26728.

koruma gayesiyle⁴ ayrı bir hükme yer verilmiştir (m. 27). Bunun gibi MÖHUK'un milletlerarası usûl hukukuna ilişkin ikinci kısmında da iş sözleşmesi ve iş ilişkisinden kaynaklanan davalar için genel kuraldan ayrılan “özel” bir yetki hükmüne yer verilmiştir (m. 44).

Çalışmamızda yabancı unsurlu iş sözleşmelerinden kaynaklanan davalarda Türk mahkemelerinin hangi durumlarda milletlerarası yetkiye sahip olduğu açıklanacaktır. Bununla beraber iş davalarına ilişkin yabancı mahkemelerden alınan kararların Türkiye’de tenfiz edilmesi konusunda münhasır yetki bakımından bir engelin bulunup bulunmadığı da çalışmamızda incelenecaktır. Bu bağlamda mevzuatımızda yer alan ilgili yetki hükümleri ve bu hükümler arasındaki ilişki, öğretide yer alan bu husustaki farklı görüşler de ortaya konularak aktarılmaya ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİ

Yetki kuralları bir davaya hangi yer mahkemesinin bakacağını düzenleyen kurallardır. Yabancılik unsuru taşıyan özel hukuk ilişkilerinden⁵ doğan çekişmeli veya çekişmesiz yargı işlem ve ilişkilerinden doğan dava (ve taleplerde) hangi devlet mahkemelerinin yetkili olacağı “milletlerarası yetki”

⁴ MÖHUK m. 27’nin birinci fıkrası “İş sözleşmeleri, işçinin mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbidir” şeklinde kaleme alınmıştır. Ancak bu fıkra Anayasa Mahkemesinin 5/11/2024 Tarihli ve E: 2023/158, K: 2024/187 Sayılı Kararıyla iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra (10/9/2025) yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmıştır.

⁵ “Yabancı unsurlu özel hukuk ilişkisi” kavramıyla, mahkemesine başvurulacak ülke hukukundan başka, şahsi, coğrafi veya konu itibarıyla yabancı bir hukuk sistemi veya sistemleri ile bağlantılı olan özel hukuk ilişkileri ifade edilir. Örneğin iş sözleşmeleri bakımından işçi veya işverenin yabancı olması, işçinin mutad işyerinin yabancı ülkede olması, işverenin işletme merkezinin yabancı bir ülkede bulunması gibi durumlar hukuki ilişkiye milletlerarası nitelik kazandıracaktır. **Nomer**, s. 5; **Çelikel/Erdem**, s. 10; **Doğan**, Vahit/**Yılmaz**, Alper Çağrı/**Ayhan İzmirli**, Lale: Milletlerarası Özel Hukuk, 10. Baskı, Savaş, Ankara 2024, s. 6-10; **Şanlı/Esen/Ataman-Fıganmeşe**, s. 5-6; **Özel**, Sibel/**Erkan**, Mustafa/**Pürselim**, Hatice Selin/**Karaca**, Hüseyin Arif: Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2023, s. 455; **Yüksel**, Ahmet Emre: Yabancılik Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinde Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ile Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Karşılaştırılması, Yetkin, Ankara 2024, s. 67-89. “Yabancılik unsuru, bir hukuki işlemi veya ilişkiyi ya da olayı birden fazla devletin hukuku ile irtibatlı hâle getiren unsurdur. İşçinin veya işverenin yabancı olması, işverenin işletme merkezinin yabancı bir ülkede bulunması, işçinin kendi işini mutad olarak yabancı bir ülkede yapması veya iş ilişkisinin yabancı bir ülke ile sıkı irtibatlı olduğunun durumun genelinden anlaşılması gibi hâllerde iş sözleşmesinde yabancılik unsurunun bulunduğu söz edilir”. Yargıtay 9. HD., E. 2020/5617, K. 2020/16556, T. 24.11.2020 (kazanci.com.tr).

kavramı ile ifade edilmektedir. Her devlet, yabancılık unsuru taşıyan davalarda kendi mahkemelerinin ne zaman ve hangi hukuki unsurlara göre milletlerarası yetkiye sahip olacağını kendi belirlediği kurallar vasıtasıyla tayin eder. Bu nedenle milletlerarası yetki kuralları millî nitelikte olup sadece ilgili devletin kendi mahkemelerinin yer itibarıyla yetkisini tayin eder. Dolayısıyla milletlerarası alanda yabancı unsurlu davalarda birden fazla devletin mahkemesi veya mahkemeleri aynı anda yetkili olabilir ve davacı taraf bunlar arasında menfaatine en uygun olanını tercih edebilir⁶. Ancak belirli bir davayı görmekte birden fazla devlet mahkemesinin yetkili olabilmesi, davanın milletlerarası yetkiye sahip Türk mahkemesinde de görülmesine engel olmayacaktır⁷.

⁶ Nomer, s. 382-383; Çelikel/Erdem, s. 565-566; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 50; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 466-468; Ekşi, Nuray: Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Bası, Beta, İstanbul 2000, s. 17-23; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 575-576; Özkan, Işıl/Tütüncübaşı, Uğur: Uluslararası Usul Hukuku, 2. Baskı, Adalet, Ankara 2020, s. 73; Avşar, Melis: Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisinin Belirlenmesinde Tarafların İrade Serbestisi, Oniki Levha, İstanbul 2021, s. 15. Yabancılık unsuru taşıyan davalarda tarafların, menfaatlerine en uygun devletin mahkemesini seçmelerine, Anglo-Amerikan hukukunda *forum shopping* adı verilmektedir. *Forum shopping* hukuki ve kanunidir. Dürüstlük kuralını açıkça ihlal etmediği sürece davacının, kendisi için en uygun mahkemeye başvurması en doğal hakkıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ekşi, Yetki, s. 264-273; Akıncı, Ziya: Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik, Seçkin, Ankara 2002, s. 33.

⁷ Milletlerarası yetki anlaşmalarına ilişkin MÖHUK'un 47. maddesinde, 44 ilâ 46. maddelerde belirlenen mahkemelerin yetkisinin, yetki anlaşmasıyla bertaraf edilemeyeceği ve böyle bir anlaşmanın varlığına rağmen Türk mahkemesinin yetkisinin devam edeceği düzenlenmiştir (m. 47/2). Dolayısıyla m. 47/2 uyarınca iş sözleşmelerinden kaynaklanan davalar m. 44'te belirtilen Türk mahkemelerinde açılabilir gibi, yetki anlaşmasında belirlenen yabancı mahkemede de açılabilirler. Böyle bir anlaşmaya dayanarak yetkilendirilen yabancı mahkemede dava görülmekteyken, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan dava m. 44 uyarınca yetkili Türk mahkemesinde de açılırsa milletlerarası derdestlik sorunu ortaya çıkacaktır. Ancak MÖHUK veya HMK'da milletlerarası derdestliğe ilişkin genel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durumda Ekşi'nin haklı olarak ifade ettiği üzere, işçinin Türk mahkemesinde açacağı veya işçiye karşı Türk mahkemesinde açılan davada, yabancı mahkemenin yetkilendirilmesi sebebiyle Türk mahkemesinin yetkisiz olduğu itirazı yapılsa bile bu itiraz Türk mahkemesinin davaya bakmaya devam etmesine engel olmayacaktır. Ekşi, Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, 2. Baskı, Beta, İstanbul 2020, s. 225. Aynı yönde bkz. Demirkol, Berk: Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, Vedat, İstanbul 2018, s. 243. Davanın daha önce açıldığı yabancı devlet mahkemesince verilecek kararın Türkiye'de tanınması ve tenfizi ihtimalinin bulunması durumunda milletlerarası derdestliğin kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ekşi, Yetki, s. 204-205; Doğan, Vahit: "Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması", Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, MHB C. 22, S. 2 (2002), s. 144-146; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 574-575. Aynı yönde bkz. Çörtoğlu Koca, s. 281;

Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda, Türk mahkemelerinin yer itibariyle yetkisi genel ve özel yetki kuralları vasıtasıyla MÖHUK'ta düzenlenmiş olan milletlerarası yetki kurallarıyla belirlenmektedir. Milletlerarası yetki konusunda MÖHUK m. 40'ta genel bir yetki kuralı yer almakta ve Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre tayin edileceği ifade edilmiştir. Böylece iç hukukta düzenlenmiş olan yer itibariyle yetki kurallarına çift taraflı bir fonksiyon yüklenmiştir. İç hukukumuzda yer alan yer itibariyle yetki kurallarının milletlerarası nitelikli her durumda ihtiyaçlara cevap veremeyeceği düşüncesiyle⁸, MÖHUK m. 40'da yer alan bu genel yetki kuralı yanında, Türklerin ve yabancıların kişi hallerine ilişkin bazı davalarla (m.41 ve m.42), miras (m.43), iş (m.44), tüketici (m.45) ve sigorta davaları (m.46) bakımından Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini doğrudan tayin eden özel ve tamamlayıcı nitelikte yetki kurallarına da yer verilerek karma bir sistem benimsenmiştir. Dolayısıyla yabancılık unsuru içeren bir ihtilafta Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin olup olmadığının tespitinde öncelikle MÖHUK'ta yer alan özel yetki kurallarına bakılması gerekecektir⁹. Bununla birlikte, Türkiye'nin taraf olduğu iki veya çok taraflı milletlerarası sözleşmelerde yer alan yetki kurallarının mevcut olması durumunda bu kurallar öncelikli olarak uygulama alanı bulacaktır (MÖHUK m. 1/2).

MÖHUK'un 40. maddesi uyarınca; "*Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder*". Bu hüküm gereğince iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları aynı zamanda milletlerarası yetki kuralları olarak da görev gördüğünden, yabancı unsurlu bir davada Türkiye'de yetkili bir mahkeme varsa, Türk mahkemelerinin o dava bakımından milletlerarası yetkisi de mevcut demektir. İç hukukumuzda yer itibariyle yetki kuralları 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu başta olmak üzere, özelliği olan bazı davalar bakımından diğer kanunlarda da düzenlenmiştir¹⁰. Bu durumda mevzuatımızda yer alan genel ve özel yetki hallerinin

Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm: "Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini", AÜHFD, C. 63, S. 4, 2014, s. 869-870; **Tarman**, Zeynep Derya: "Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması", MHB C. 39, S. 1, 2019, s. 350-351.

⁸ **Çelikel/Erdem**, s. 567; **Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli**, s. 54;

⁹ **Çelikel/Erdem**, s. 567; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 472; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 578; **Ekşi**, Yetki, s. 44-45; **Uyanık-Çavuşoğlu**, s. 961. Krş. **Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli**, s. 54.

¹⁰ Örneğin, Türk Medeni Kanunu m. 168, İş Mahkemeleri Kanunu m. 6, Karayolları Trafik Kanunu m. 110, Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK m. 137; Markaların Ko-

bulunması halinde, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin var olduğu kabul edilecektir.

Bununla birlikte yabancılık unsuru taşıyan bir ihtilafta, yetkisiz bir Türk mahkemesinde dava açılması durumunda -kesin yetki söz konusu değilse- mahkemenin bunu re'sen dikkate alması söz konusu olmayıp, davalı tarafın bunu ilk itiraz olarak ileri sürmesi gerekecektir. Davalının süresi içerisinde usulüne uygun bir ilk itirazda bulunmaması durumunda söz konusu davada, yetkisiz bir Türk mahkemesi de milletlerarası yetkili hale gelebilecektir. Zira usule *lex fori*'nin hâkim olması sebebiyle¹¹, yetki itirazı bakımından iç hukukta geçerli olan esaslar milletlerarası yetki bakımından da geçerlidir. Buna göre davalının, yetkinin kesin olmadığı davalarda yetki itirazını, en geç cevap dilekçesinde ileri sürmesi gerekecektir. Davalı süresi içerisinde yetki itirazında bulunmazsa, yetkisiz Türk mahkemesi yetkili hâle gelecektir (HMK m. 19). Buna karşın davalı tarafça zamanında yetki itirazında bulunulması durumunda -iç hukuktan farklı olarak- yetkisiz Türk mahkemesi yetkisizlik kararı vermekle yetinecek ve hangi yabancı devlet mahkemesinin yetkili olduğunu tespit etmeyecektir. Zira hiçbir devlet yabancı bir devlet mahkemesinin yetkisi hakkında karar verme hakkına sahip değildir.¹²

II. İŞ DAVALARINDA TÜRK MAHKEMELERİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİ

4857 sayılı İş Kanunu'na göre; bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi; işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren; işçi ile işveren arasında kurulan iliş-

runması Hakkında KHK m. 63, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK m. 25, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK m. 49. **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 478, dn. 108; **Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli**, s. 55.

¹¹ **Çelikel/Erdem**, s. 503-505; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 506.

¹² **Nomer**, s. 482; **Çelikel/Erdem**, s. 614-617; **Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli**, s. 53; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 506-507; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 578; **Özkan/Tütüncübaşı**, s. 74-75. "Bundan ayrı, yabancılık unsuru taşıyan yetkisizlik itirazı üzerine yapılacak değerlendirme sonucu verilecek kararda sadece "mahkemenin yetkisizliği nedeniyle" dava dilekçesinin reddine karar verilmesiyle yetinilmesi gerekirken "İngiltere adli makamlarının yetkili olduğunun tespitine" karar verilmesi Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanunun amir hükümlerine uygun düşmediği gibi, Türkiye'nin de taraf olduğu ikili ve çok taraflı sözleşme hükümlerine de aykırı düşmektedir. Yerel mahkemelerin yabancı bir mahkemenin (adli makamlarının) herhangi bir konuda yetkili olduğuna karar veremez. Çünkü bu konuda yetki ve görevleri bulunmamaktadır". Yargıtay 8. HD., E. 2013/219, K. 2013/10820, T. 10.7.2013 (kazanci.com.tr).

kiye de iş ilişkisi denir (m. 2). İşçiler ile işverenler arasında kurulan iş ilişkisinden kaynaklanan ihtilaflar iş uyuşmazlıkları olup, tek işçi ile işveren arasındaki iş ilişkisinden (hizmet sözleşmesinden) kaynaklanan hukuki ihtilaflara da bireysel iş uyuşmazlığı denir¹³. İç hukukumuzda iş uyuşmazlıklarına ilişkin açılacak davalarda yetkili mahkeme 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda¹⁴ özel olarak düzenlenmiştir.

Ayrıca 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun 3. maddesi uyarınca; “*Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır*”. Bu hüküm uyarınca Türkiye’de açılan ilgili davaların yabancılık unsuru içerip içermediği hususunda bir ayırım yapılmamıştır. Bu sebeple, yabancılık unsuru içeren bireysel iş akitlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından da arabulucuya başvurulması bir dava şartıdır¹⁵.

A. 7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanununa (İç Hukuka) Göre Yetki

İç hukukumuzda iş sözleşmesinden kaynaklanan davalara ilişkin yetki kuralı aslı olarak İş Mahkemeleri Kanununda düzenlenmiştir. Yetki başlığını taşıyan, Kanunun 6. maddesi uyarınca, İş mahkemelerinde açılacak davalarda, davanın açıldığı tarihteki davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesi yetkili olacaktır¹⁶. Bu madde hükmüne aykırı yapılan yetki sözleşmeleri geçersizdir¹⁷. İşçiyi

¹³ Centel, Tankut: “Türk Hukukunda Bireysel İş Uyuşmazlığına İlişkin Uluslararası Yetki ve Bağlama Kuralları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Y. 1984, S. 33, s. 217; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 969.

¹⁴ R.G. 25.10.2017-30221.

¹⁵ Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 523; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 624; Yüksel, s. 194-201.

¹⁶ Bu maddede HMK m. 6 da düzenlenen -genel yetki kuralına göre davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yerinde dava açılacağına ilişkin- kural tekrarlanmış olmakla birlikte hükmün devamında, iş ilişkilerinin özelliği de dikkate alınarak düzenlemenin devamında “işin veya işlemin yapıldığı yer” mahkemesinin de yetkili olduğunu hükme bağlamıştır. Çelik, Nuri/Caniklioğlu, Nurşen/Canbolat, Talat/Özkaraca, Ercüment: İş Hukuku Dersleri, 36. Bası, Beta, İstanbul 2023, s. 52-53; Süzek, Sarper/Başterzi, Süleyman: İş Hukuku, 24. Baskı, Beta, İstanbul 2024, s. 110.

¹⁷ Madde 6: “(1) İş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesidir. (2) Davalı birden fazla ise bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir. (3) İş kazasından doğan tazminat davalarında, iş kazasının veya zararın meydana geldiği yer ile zarar gören işçinin yerleşim yeri mahkemesi de

korumak ve kolaylık sağlamak amacıyla düzenlenen bu yetki kuralı uyarınca her iki taraf da seçimlik bir hakka sahip olup¹⁸, dava, davacı işçi veya işverenin tercihinine göre davalının yerleşim yerinde veya işçinin işini yaptığı işyerinin bulunduğu yerdeki iş mahkemesinde açılabilir¹⁹.

İş davalarında yetkili kabul edilen “işin yapıldığı yer” mahkemesi ifadesiyle, davanın açılacağı yerin şirket merkezinin bulunduğu yerin değil, işçinin fiilen çalıştığı işyerinin bulunduğu yer mahkemesi olduğu kabul edilmektedir. Bu anlamda işçinin geçici olarak görevlendirildiği yer mahkemesi değil, daimî olarak çalıştığı son işyerinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili olacaktır²⁰.

İş mahkemelerine dair bu yetki kuralı kamu düzenine ilişkin olup, taraflarca ileri sürülmesi dahi mahkeme bu hususu yargılamanın sonuna kadar re’sen göz önüne alıp yetkisizlik kararı verebilir (HMK m. 19). Ancak kamu düzenine ilişkin olan bu yetki kuralı seçimlik iki yetki kuralı öngördüğünden doğrudan kesin yetki kuralı niteliğinde olmasa da²¹ aynı etki ve sonuca sahiptir.

yetkilidir. (4) İş mahkemelerinin yetkilerine ilişkin olarak diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır. (5) Bu madde hükümlerine aykırı yetki sözleşmeleri geçersizdir”.

¹⁸ Yetkili mahkemeyi seçme hakkının işçide olduğuna ilişkin Yargıtay kararları için bkz. Yar. 7. HD, T. 14.11.2016, E. 2016/23571, K. 2016/19342; Yar. 22. HD, T. 16.03.2017, E. 2017/12372, K. 2017/5180 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 54; Süzek/Başterzi, s. 110.

²⁰ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 53. Ayrıca krş. Süzek/Başterzi, s. 111. Yargıtay 9. HD, E. 2004/25457, K. 2004/20759, T. 27.09.2004; Yargıtay 9. HD, E. 2008/1930, K. 2008/20759, T. 14.07.2008; Yargıtay 22. HD, E. 2015/30076, K. 2015/29878, T. 02.11.2015 (www.kazanci.com).

İşyeri kavramının tanımı İş Kanunu m. 2’de yapılmıştır. Buna göre: “İşveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birime işyeri denir. İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır. İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür”.

²¹ Süzek/Başterzi, s. 110. Aynı yönde bkz. Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 55-56; Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, Demir Demir, İstanbul 2001, s. 5632-5633; Akkan, Mine: Pekcanitez Usûl-Medenî Usûl Hukuku, C. I (Ed. Pekcanitez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya), 15. Bası, Oniki Levha, İstanbul 2017, s. 300-301 ve dn. 386. “İş mahkemesinin yetkisini düzenleyen anılan maddede yer alan yetki kuralı kamu düzeni ilişkisi olup kesin niteliktedir. Söz konusu hükme göre davacı işçi, davayı işin yapıldığı yer mahkemesinde açabileceği gibi davalının ikametgâhı mahkemesinde de açabilir. Tercih hakkı her durumda dava açana

B. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanuna Göre Yetki

2675 sayılı mülga MÖHUK'ta bireysel iş uyuşmazlıklarına ilişkin özel bir yetki kuralı mevcut değildi. 5718 sayılı yürürlükteki MÖHUK'un gerekçesinde de ifade edildiği üzere, “iş sözleşmesi taşıdığı özellik sebebiyle gerek doktrin gerek uygulamada iç hukuktaki yetki hükümlerinden hareketle milletlerarası yetkinin belirlenmesi yetersiz kalmakta idi”²². Zira iş sözleşmelerinde, sözleşmenin koşullarının müzakeresinde işverenle eşit koşullara sahip olmayan ve ekonomik açıdan da daha zayıf konumda bulunan işçinin yetkili mahkemenin belirlenmesi konusunda menfaatlerini gözetten bir düzenlemeye gerek vardı. Bu esastan hareketle 5718 sayılı MÖHUK'un 44. maddesinde bireysel iş sözleşmeleri ve iş ilişkileri için Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen özel bir yetki kuralı getirilmiştir²³.

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisine ilişkin MÖHUK öncelikle m. 40'ta genel bir yetki kuralı getirmiş ve iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarının yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tayin edeceğini düzenlemiştir. Ancak MÖHUK iç hukukun yetki kuralları yanında tamamlayıcı nitelikte, milletlerarası yetkiye ilişkin iş (tüketici, sigorta gibi) sözleşmelerine dair özel yetki kuralları da belirleyerek karma nitelikli bir sistem kabul etmiştir. Bu durumda, uyuşmazlık konusunun öncelikle MÖHUK'un düzenlemiş olduğu söz konusu özel yetki kuralları kapsamında olup olmadığı tespit edilecektir. Bu bağlamda yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş sözleşmeleri konusunda çıkan uyuşmazlıklarda öncelikle MÖHUK m. 44'te düzenlenmiş özel yetki kuralı uygulanacaktır.

MÖHUK'ta düzenlenmiş olan özel yetki kuralı uyarınca yabancı unsurlu “bireysel iş sözleşmesinden veya iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi

aittir”. Yargıtay HGK, E. 2013/22-186, K. 2013/1391, T. 25.9.2013. Aynı yönde bkz. Yargıtay 20. HD, E. 2018/594, K. 2018/1440, T. 26.2.2018 (kazanci.com.tr). Kamu düzenine ilişkin yetki kuralı ile kesin yetki kuralı arasındaki fark için ayrıca bkz. **Esen**, Emre: “Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı”, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, MHB C. 22, S. 2 (2002), s. 184-185; **Özel**, Sibel: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi: MÖHUK m.44”, BÜHFD 2019, C. 14, S. 179-180, s. 1369-1372.

²² Gerekçe için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c005/tbmm23005024 ss0047.pdf> (E.T. 29.11.2024)

²³ **Çelikel/Erdem**, s. 634-635; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 522; **Uyanık-Çavuşoğlu**, s. 970-972; **Çörtoğlu-Koca**, s. 205.

yetkilidir”. Bununla beraber işçi tarafından işverene karşı açılan davalarda “işverenin yerleşim yeri, işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu Türk mahkemeleri de yetkilidir” (m. 44).

Görüldüğü üzere 44. maddede, “işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi” hem işçi hem de işveren açısından asli yetkili mahkeme olarak kabul edilmiştir. Bununla beraber hem ekonomik hem de müzakere gücü bakımından zayıf taraf olarak kabul edilen işçinin korunmasını esas alan düşünceden hareketle, işçinin işverene karşı dava açması durumunda sadece işçinin lehine bir seçimlik yetki kuralı getirilmiştir. Buna göre işçiye kolaylık sağlamak adına, işçi açacağı davada isterse işini mutaden yaptığı Türkiye’deki işyerinin yanında, işverenin yerleşim yeri veya kendi yerleşim yeri ya da mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesinde de dava açabilecektir. Bu sınırlı sayıda belirtilmiş olan yetkili mahkemelerin birini seçme hakkı sadece işçi tarafa verilmiştir. Böylece zayıf konumda olan işçi tarafın açacağı davalarda kendilerine yakın ve lehlerine olacaklarını düşündükleri Türk mahkemesini seçme hakkı tanınmıştır²⁴. Özellikle mutad işyerinin yurt dışında olduğu ve işverenin de yerleşim yeri, şube veya acentesinin Türkiye’de olmadığı durumlarda işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesinde işverene karşı dava açabilecek olması, işçi lehine getirilen en önemli yetki kuralıdır²⁵.

Milletlerarası usûl hukukunda 44. maddede düzenlenen bağlanma noktalarının sadece Türkiye’de tesis edilmiş olması durumunda Türk mahkemelerinin yetki kazanabilecekleri maddede açıkça ifade edilmiştir. Kanımızca, maddede yer alan “Türk mahkemesi” vurgusuyla bu hükmün sadece yabancılık unsuru içeren ihtilaflara ilişkin olduğunu netleştirmek amaçlanmıştır. Hükümde bu yönde bir vurgu olmasa dahi, sadece Türk mahkemelerinin yetkisi doğacaktır. Zira milletlerarası usûl hukukunda, hiçbir devletin diğer bir devlet mahkemesinin milletlerarası yetkisini düzenleyemeyeceği ilkesi hâkimdir²⁶.

²⁴ Nomer, s. 482; Çelikel/Erdem, s. 634-635; Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 69; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, 522; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 622-623; Özkan/Tütüncübaşı, s. 86-88; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 972-973; Çörtoğlu-Koca, s. 205, 209.

²⁵ Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 623. Ayrıca ilgili düzenlemenin bir aşkın yetki oluşturduğu konusunda bkz. Demirkol, Berk: “Zayıf Taraflı Sözleşmesel İlişkilere İlişkin MÖHUK’taki Milletlerarası Yetki Kurallarının Yerindeliği ve Çözüm Önerileri”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar (Ed: Özel, Sibel/Pürselim Arning, Hatice Selin), Oniki Levha, İstanbul 2021, s. 21-44, s. 31.

²⁶ Ekşi, Yetki, s. 19-20; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 973; Özkan/Tütüncübaşı, s. 89.

Düzenlemede yer alan yerleşim yeri, mutad mesken ve işyeri bağlama noktalarının yorumu davaya bakan Mahkeme'nin hukukuna (*lex fori*'ye), yani Türk hukukuna göre yapılacaktır²⁷. Bu bağlamda gerçek kişi işverenin yerleşim yeri TMK m. 19 ve m. 20/2'ye göre tayin edilecektir²⁸. Aynı şekilde tüzel kişi işverenin yerleşim yeri de TMK m. 51 uyarınca, kuruluş belgesinde başka bir hüküm yoksa işlerinin yönetildiği yerdir. Bunun sonucunda Türkiye'de bir yerleşim yeri olmayan şirkete karşı Türkiye'de dava açılmayacak olması gerekirken Yargıtay'ın kararları aksi yöndedir²⁹. Ayrıca mutad işyeri yurt dışında olan bir işçi, merkezi yurt dışında olan bir şirketin şubesi veya acentesi ile sözleşme akdetmişse, işverene karşı MÖHUK m. 46 kıyasen uygulanarak³⁰, HMK m. 14/1 ve TTK m. 105/2 kapsamında³¹ ilgili şube

²⁷ Nomer, s. 414; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 976.

²⁸ TMK m. 19: "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir. Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz. Bu kural ticarî ve sınaî kuruluşlar hakkında uygulanmaz". TMK m. 20/2: "Önceki yerleşim yeri belli olmayan veya yabancı ülkedeki yerleşim yerini bıraktığı hâlde Türkiye'de henüz bir yerleşim yeri edinmemiş olan kimsenin hâlen oturduğu yer, yerleşim yeri sayılır".

²⁹ Yargıtay, Rusya menşeli ve Moskova ticaret siciline kayıtlı olan yabancı şirket aleyhine açılan işe iade davasında Türk mahkemesinin milletlerarası yetkiye sahip olduğu yönünde karar vermiştir. Kararda, "tarafklar arasında imzalanan ve Türkiye İş Kurumu tarafından onaylanan yurtdışı iş sözleşmesinin 16 ncı maddesinde İş Sözleşmesinde yer almayan hususlarla ilgili anlaşmazlıklarda Türk iş mevzuatının uygulanacağı ve işverenle işçi arasında iş ilişkisinden doğan ihtilafların giderilmesi işverenin Türkiye'deki yasal yerleşim biriminin bulunduğu şehir mahkemelerin yetkili olduğu, iş sözleşmesinde de davalı işveren Türkiye'deki adresinin Ankara" olarak belirlenmesi Türk mahkemesinin yetkisi için yeterli görülmüştür. Ancak kararda MÖHUK m. 44'e hiç değinilmediği gibi Türkiye'de ticaret siciline kayıtlı olmayan Rus şirketinin Türkiye'deki irtibat adresi yerleşim yeri olarak kabul edilmiştir. Böylece Yargıtay mutad işyerinin Rusya'da olduğu bir davada, yabancı işveren şirkete karşı Türkiye'de açılan davada yetkisizlik kararı vermesi gerekirken, işçi lehine bir karar vermiştir. Yargıtay 9. HD, E. 2009/42000, K. 2011/3964, T. 18.02.2011 (kazanci.com.tr). Kararın eleştirisi için bkz. Özel, s. 1364-1365. Aynı yönde bkz. Ankara BAM 29. HD, E. 2022/1491, K. 2024/994, T. 17.04.2024 (kazanci.com.tr).

³⁰ MÖHUK m. 46: "Sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda, sigortacının esas işyeri veya sigorta sözleşmesini yapan şubesinin ya da acentasının Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Ancak sigorta ettirene, sigortalıya veya lehdara karşı açılacak davalarda yetkili mahkeme, onların Türkiye'deki yerleşim yeri veya mutad meskeni mahkemesidir".

³¹ HMK m. 14/1: "Bir şubenin işlemlerinden doğan davalarda, o şubenin bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir". TTK m. 105/2: "Bu sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı acente, müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Yabancı tacirler adına acentelik yapanlar hakkındaki sözleşmelerde yer alan, bu hükme aykırı şartlar geçersizdir".

veya acentenin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde de dava açabileceği kabul edilmelidir³².

44. maddenin uygulanmasında hem işçi hem de işveren bakımından ortak bağlama noktasını oluşturan “mutad işyeri” kavramı ise iş hukukuna yabancı bir kavram olup milletlerarası özel hukuk tarafından geliştirilmiştir. Zira mutad işyeri kavramı hem yabancılık unsuru içeren ihtilaflar bakımından uygulanacak hukukun tayininde (MÖHUK m. 27) hem de mahkemenin milletlerarası yetkisinin belirlenmesinde kullanılan bir kavramdır. Ancak diğer bağlama noktaları gibi “mutad işyeri” kavramının da tanımı kanunda yapılmamıştır³³.

Öğretide işçinin işini mutaden yaptığı işyeri kavramıyla, işçinin mesleki faaliyetlerinin fiili ağırlık merkezi olarak belirlenmiş olan yerin ya da işçinin işverene karşı olan yükümlülüklerinin önemli bir kısmını fiilen yerine getirdiği yerin ifade edildiği kabul edilmektedir³⁴. Bu bağlamda mutad işyeri kavramı, tarafların iradesine göre belirlenir. İşçi işverenle anlaşmasına uygun olarak faaliyetlerini fiilen nerede icra ediyorsa mutad işyeri o yerdir. Eğer tarafların bu konudaki iradeleri tespit edilemiyorsa, yerine getirilecek hizmetin niteliği ve özelliği, onun ağırlık merkezini belirleyecektir³⁵. Ancak iş ilişkisinin sona ermesinden kısa bir süre önce işçinin işyerinin değiştirilmesi kural olarak dikkate alınmaz. Bunun gibi, başka bir ülkeye yapılan iş seyahatleri, montaj faaliyeti, fuar veya sergilerde hizmet ifası gibi geçici nitelikteki kısa süreli hizmetler, hizmetin ağırlık merkezini ve dolayısıyla da mutad işyerini değiştirmeyecektir³⁶. Ayrıca işçi, iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini birden çok devlette yerine getirmekteyse, her bir devlet, işçinin işini mutaden yaptığı işyeri olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda

³² Bkz. **Özel**, s. 1365-1366: “MÖHUK m.46 sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda özel olarak yetki kuralı belirlenirken, sigortacının sigorta sözleşmesini yapan şubesinin ya da acentesinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesini kabul etmiştir. Benzer bir açıklık MÖHUK m.44’de yer almamaktadır. Ancak davalının yerleşim yeri kuralının Türkiye’de uygulanış biçimini ayrıca zikredilmese bile işverenin yerleşim yeri ni şube ve acente üzerinden belirleyen kurallar açısından da kabul etmek mümkündür. Bu yorum işçinin işverene karşı açtığı davalarda onun seçeneklerini artırmayı hedefleyen MÖHUK m.44’ün amacına da uygundur. Bu itibarla kanaatimizce yerleşim yeri yurt dışında bulunan bir şirketin Türkiye’deki bir şubesi veya acentesinin yaptığı iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda şube veya acentenin bulunduğu yer mahkemesi de yetkilidir”.

³³ **Uyanık-Çavuşoğlu**, s. 978.

³⁴ **Nomer**, s. 351; **Özel**, s. 1356.

³⁵ **Nomer**, s. 351; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 367.

³⁶ **Nomer**, s. 351-352; **Çelikel/Erdem**, 437.

işçinin iş akdinden doğan yükümlülüklerini belirli bir ölçüde fiilen Türkiye’de yerine getirmesi durumunda, işçinin “mutad işyeri”nin Türkiye’de olduğu kabul edilebilecektir³⁷.

C. MÖHUK m. 44’ün İş Mahkemeleri Kanunu m. 6 İle İlişkisi

2675 sayılı mülga MÖHUK’ta yabancı unsurlu iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklara ilişkin özel bir yetki hükmü düzenlenmemiştir ve bu sebeple de bu tür davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi İş Mahkemeleri Kanununda yer alan yetki hükmüne (mülga m. 5) göre tayin edilmekteydi. Ancak 12.12.2007 tarihinden bu yana yürürlükteki MÖHUK’-ün 44. maddesinde bu hususta özel bir yetki hükmüne yer verilmesiyle beraber, söz konusu 44. maddenin yanında İş Mahkemeleri Kanununun³⁸ 6. maddesinin (mülga m. 5) de dikkate alınıp alınmayacağı sorunu doğmuştur. Zira MÖHUK m. 44 ile işverene sadece, işçinin işini mutaden yaptığı Türkiye’deki işyerinde dava açabilme hakkı veriliyorken, işçinin açacağı davada, mutad işyerinin yanında işverenin yerleşim yeri, işçinin kendi yerleşim yeri veya mutad meskeninde dava açabilmek konusunda seçimlik bir yetki verilmektedir. Bu hüküm İş Mah. K.’nun 6. maddesi ile kıyaslandığında zayıf konumda olan işçinin lehine gözükmektedir. Zira m. 6, işveren ve işçi için aynı yetki kuralını getirmekte ve davanın, davalının (hangi taraf olursa olsun) yerleşim yeri ya da işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesinde açılabileceğini düzenlemektedir. Bu açıdan bakıldığında işçiye 44. maddede dört seçimlik yer mahkemesinde dava açma imkânı tanınırken, 6. madde her iki tarafa da sadece iki seçimlik yer mahkemesinde dava açma olanağı tanımaktadır.

³⁷ Nomer, s. 351-353, 483; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 462-466; Doğan, Vahit: “5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti”, GÜHFD, C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 159-160; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 978; Çörtoğlu-Koca, s. 206-209.

“...mutad işyeri, Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarında ve doktrinde belirtildiği üzere, işçinin işini ifa faaliyetlerini veya ifa faaliyetlerinin çoğunluğunu gerçekleştirdiği yer, işçinin esas olarak işverene karşı yükümlülüklerini yerine getirdiği yer, işçinin işini ifa etmek üzere hangi ülkede daha çok zaman geçirdiği, işin organize edildiği yer, işin esas kısmının ve ağırlıklı bölümünün yapıldığı yer gibi kriterlerden hareket edilebilir”. Yargıtay 9. HD, E. 2021/5065, K. 2021/9195, T. 18.5.2021; Yargıtay 22. HD, E. 2016/9339 K. 2019/16564, T. 18.09.2019 (kazanci.com.tr). Ayrıca bkz. Aygül, Musa/Çoban, Nazlı: “Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti”, Terazi Hukuk Dergisi, 15(169), 2020, 1822-1829; Elçin, Doğa: Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Adalet, Ankara 2012, s. 118-137; Sarıöz Büyükalp, A. İpek: “Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m. 27/f.3’ün Uygulanma Sorunu”, HHFD, 8 (2) 2018, s. 203-228.

³⁸ R.G. 25.10.2017-30221.

Öğretide yabancı unsurlu iş uyuşmazlıklarına ilişkin özel bir yetki kuralı getirmiş olan MÖHUK m. 44'ün varlığına karşın iç hukukumuzda konuya ilişkin yetkiyi düzenleyen İş Mah. K'nun 6. maddesinin de ikincil (tamamlayıcı) bir yetki kuralı olarak uygulanıp uygulanamayacağı hususunda farklı görüşler mevcuttur.

Öğretideki bir görüşe göre³⁹, “MÖHUK’un 41 ilâ 46. maddelerinde yer verilen özel milletlerarası yetki kurallarının düzenleniş biçimleri, yabancılık unsuru taşıyan bir uyuşmazlıkta milletlerarası yetkiye sahip bir Türk mahkemesi bulunup bulunmadığı belirlenirken, MÖHUK’taki özel milletlerarası yetki kurallarının kapsamına giren bir uyuşmazlık söz konusu ise öncelikle ve sadece ilgili özel kurala bakılmasını zorunlu kılmaktadır. Zira MÖHUK’taki özel milletlerarası yetki kurallarının düzenleniş biçimi, yerel yetki alanında genel yetki kuralının yanında ilâve yetkili mahkemeler tanzim eden özel yetki kurallarından farklı olarak, düzenleme getirdikleri konular bakımından milletlerarası yetki alanında tek başlarına belirleyici olduklarını ortaya koymaktadır. Bu itibarla, MÖHUK’taki özel milletlerarası yetki kurallarının kapsamına giren bir uyuşmazlıkta, ilgili özel yetki kuralı uyarınca yetkili bir Türk mahkemesi yoksa, o uyuşmazlık bakımından yetkili bir Türk mahkemesi bulunmadığı anlamına gelir”⁴⁰.

Öğretide benzer yöndeki başka bir görüşe göre de⁴¹, “...özelliliği olan bir kısım uyuşmazlıklar bakımından Kanun’da özel yetki hâllerine yer verilmiştir. Özel yetki hâllerinin söz konusu olduğu uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinde dava açılabilmesi için, iç hukukun yer itibarıyla yetki kurallarına göre yetkili mahkemenin bulunmasına gerek olmadığı gibi, bu yönde bir araştırma yapılması da gereksizdir. Zira özel yetki kuralı çerçevesinde, yetkili mahkemelerde dava açılabilir”⁴². Bu görüşte özel yetki kuralının öncelikli olarak uygulanması gerektiği belirtilmiş olsa da, özel yetki kuralına

³⁹ Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 508, s. 473.

⁴⁰ Aynı yönde Çelikel/Erdem, s. 636; Ekşi, Tenfiz, s. 220-221, 224; Uyanık-Çavuşoğlu, s. 975; Tiryakioğlu, Bilgin: “Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan, Ankara 2012, s. 1141-1165, s. 1156-1158; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 838; Çörtoğlu Koca, s. 195-196; Tarman, s. 341-342; Demirkol, s. 24; Can, Hacı: Milletlerarası Usul Hukuku, 2. Baskı, Adalet, Ankara 2019, s. 282-284; Yüksel, s. 161. “İç hukukta, İş Mahkemeleri Kanunu’nun 6. maddesinde düzenlenen, ... hükmü ise, yabancılık unsuru içeren iş davalarında uygulanmayacaktır. Yabancılık unsuru içeren iş akdinden doğan bütün ihtilaflarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi bu konuyu özel olarak düzenleyen MÖHUK hükümleri uyarınca tesis edilecektir”. Çelikel/Erdem, s. 636.

⁴¹ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 62.

göre Türk mahkemesinin yetkisinin bulunmaması durumunda iç hukukun yetki kurallarına bakılıp bakılamayacağı ifade edilmemiştir⁴².

Öğretide katıldığımız karşı görüşe göre⁴³ ise, “MÖHUK, işçiye karşı açılacak davalarda sadece işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesini esas aldığı için, mutat işyerinin yabancı ülke olduğu durumlarda MÖHUK m. 44 kapsamında Türkiye’de dava açılması mümkün olmayacaktır. Bu haliyle maddenin işçi lehine bir düzenleme olduğunu söylemek oldukça zordur. Kanaatimizce, MÖHUK m. 44’te, işçiye karşı açılacak davalarda mutat işyerinin Türkiye dışında olduğu uyuşmazlıklar için boşluk bulunmaktadır. Bu nedenle mutat işyerinin yurt dışında olduğu uyuşmazlıklarda işçiye karşı açılacak davalarda Türk mahkemelerinin yetkisi, m. 40 uyarınca iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre belirlenmelidir”. Bunun sonucu olarak da mutad işyeri yurt dışında olan işçiye karşı açılacak davalarda İş Mah. K. m. 6 uyarınca, işçinin Türkiye’deki yerleşim yeri mahkemesi de yetkili olacaktır.

Kanunlarda düzenlenen kesin yetki kuralları hariç tutulduğunda kural olarak iç hukukta, özel yetki, genel yetkiyi kaldırmaz. Yani, özel yetki kuralları, genel yetki kuralının yanında alternatif yetkili mahkemeler düzenlemek ve ikisi birlikte uygulanmaktadır⁴⁴. Böylece davacı, isterse genel yetkili mahkemede isterse de özel olarak belirlenen mahkemede davasını açabilir. Kanımızca milletlerarası usul hukuku bakımından da MÖHUK’ta düzenlenen özel yetki kuralları uyarınca milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmaması durumunda, MÖHUK m. 40’ın atfıyla iç hukukumuzda düzenlenmiş olan genel yetki kurallarına başvurulabilmelidir. Yani milletlerarası yetkiye ilişkin MÖHUK’ta hakkında özel bir yetki kuralı düzenlenmiş

⁴² Nomer’e göre ise, “Milletlerarası özel yetkili mahkemeleri belirleyen bu düzenlemeler, aynı konularda iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarının da milletlerarası yetki kuralları olarak kullanılmasını ifade eder, genel milletlerarası yetki kuralının (m. 40) istisnası olarak değerlendirilemez”. Nomer, s. 482.

⁴³ Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 621-622; Özel, s. 1360 vd.; Özkan/Tütüncübaşı, s. 87. Aynı yönde bkz. Süzen, Begüm: Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi, Oniki Levha, İstanbul 2016, s. 69, 77-78; Demirkol, s. 30; Akduman, Ebru: “Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, Terazi Hukuk Dergisi, 15 (163), 2020, s. 479.

⁴⁴ Her ne kadar MÖHUK’ta yer alan özel yetki kuralı öğretide (bkz. Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 474-475; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 579) HMK da yer alan özel yetki ile genel yetki arasındaki ilişkiden farklı tutulsa da, iş davaları konusunda İş Mahkemeleri Kanunu m. 6’da düzenlenmiş yetki kuralının da m. 44 gibi işçi tarafın özel durumu düşünülerek düzenlendiği ve işçi aleyhine olmadığının dikkate alınması gerekecektir.

uyuşmazlıklar bakımından öncelikle bu kurallara bakılacaktır. Eğer MÖHUK'ta düzenlenen özel yetki kurallarına göre yetkili bir Türk mahkemesi bulunamıyorsa, MÖHUK m. 40 da yer alan “*Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder*” şeklindeki genel yetki kuralına istinaden iç hukukumuzda konuyu düzenleyen yetki kurallarına başvurulabilmelidir⁴⁵.

Bu anlamda MÖHUK m. 44 gibi İş Mah. K. m. 6 da ekonomik anlamda zayıf konumda olan işçi tarafın lehine olacağı düşüncesiyle kaleme alınmıştır. Her iki yetki kuralı da işçinin özel durumunu dikkate almıştır. Bunun sonucu olarak, yabancılık unsuru içeren bireysel iş sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlık durumunda, örneğin işçi aleyhine açılacak davada öncelikle MÖHUK m. 44 uyarınca milletlerarası yetkiye sahip bir Türk mahkemesinin olup olmadığı tespit edilecektir. İşverenin işçi aleyhine açtığı davalarda 44. madde uyarınca “*işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir*”. Eğer işçinin mutad işyeri yurt dışındaysa, milletlerarası yetkili bir Türk mahkemesi bu madde kapsamında bulunamayacaktır. Bu durumda -öğretide katıldığımız görüşe uygun olarak⁴⁶- m. 44’te bir boşluk olduğunu kabul ederek bu boşluğun, MÖHUK m. 40 uyarınca iç hukuk yetki kurallarına göre Türk mahkemesinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesiyle doldurulması gerekecektir. Ancak bu durumda iç hukukumuzda konuyu düzenleyen İş Mahkemeleri Kanununun 6. maddesinin uygulanması yoluna gidilebilecektir. İş Mah. K. m. 6/1 uyarınca “*İş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi ile işin veya işlemin yapıldığı yer mahkemesidir*”. Bu durumda her ne kadar MÖHUK m. 44 kapsamında milletlerarası yetkiye sahip bir Türk mahkemesi bulunmasa da işçinin yerleşim yerinin Türkiye’de bulunması durumunda o yer mahkemeleri milletlerarası yetkiye sahip olacaktır. Ancak işçinin yerleşim yerinin de yurt dışında olması durumunda artık milletlerarası yetkiye sahip bir Türk mahkemesinin mevcut olmadığı sonucuna varılacaktır.

Aksine olan görüşü savunmak her zaman hakkaniyete uygun sonuçlar veremeyebilir. Zira, örneğin yurt dışında bir inşaat yapımını üstlenen Türk şirketinin yine Türkiye’de ikamet eden bir mühendisi bu inşaatla çalıştırmak üzere işe alması durumunda, aralarındaki iş akdinden kaynaklanan bir uyuş-

⁴⁵ Doğan’a göre de, “Milletlerarası unsur taşıyan iş davaları İşMK m. 5 (yeni m. 6) ve MÖHUK m. 44 kapsamında tespit edilmiş yer mahkemelerinden birisinde açılabilir”. Bkz. Doğan, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, Seçkin, Ankara 2010, s. 84.

⁴⁶ Bkz. dipnot 43.

mazlık durumunda işçi taraf Türk şirketinin yerleşim yerinin bulunduğu Türkiye’de dava açabilecekken, işverenin Türkiye’de dava açabileceği yetkili bir mahkeme bulunmayacaktır. Bunun sonucunda da, muhtemelen Türkiye’ye dönmüş veya başka bir ülkede çalışmaya başlamış işçiye karşı, işçinin aleyhine olacak şekilde yurt dışında dava açılması gerekecektir. Bu durumun da ekonomik açıdan zayıf konumda olan işçinin ne kadar lehine olacağı tartışmalıdır. Zira, işverenin işçi aleyhine açacağı davalarda, mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı durumlarda yetkili bir mahkemenin bulunmaması, işçiyi koruyan bir anlayış ile örtüşmemektedir. Bu sebeple, davalı tarafın yerleşim yerinin de Türkiye’de olduğu durumlarda, milletlerarası yetkiye sahip bir Türk mahkemesinin hazır bulundurulması gerekecektir. Bu anlayıştan hareketle, MÖHUK m. 44 uyarınca yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmaması durumunda İş Mah. K.’nın 6. maddesine göre yetkili mahkemenin belirlenmesi amaca uygun olacaktır⁴⁷.

Bu bağlamda öğretide de özel yetki kurallarının varlığı durumunda iç hukuk yetki kurallarına gidilemeyeceği görüşünde olan bir kısım yazar tarafından, milletlerarası usul hukukunda 44. madde kapsamında, işverene de işçinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki Türk mahkemesinde dava açabilme hakkının tanınması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁸.

Karşılaştırmalı hukuk açısından da işçinin mutad işyeri tek yetkili mahkeme olarak öngörülmemiştir. İsviçre Devletler Özel Hukuku Kanunu m. 115 uyarınca, iş sözleşmesinden kaynaklanan davalarda genel olarak davalının yerleşim yeri veya işçinin mutad işyerinin bulunduğu yer mahkemeleri yetkili sayılmıştır (m. 115/1). İşçinin davacı olduğu durumlarda ayrıca işçinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemeleri de yetkilidir (115/2). Ayrıca iş ve ücret koşullarına ilişkin davalar bakımından, işçinin, belirli bir süre için ve yalnızca işinin bir kısmını yapmak amacıyla yurt dışından gönderildiği yerdeki İsviçre mahkemeleri de yetkilidir (m. 115/3). Alman hukukunda ise milletlerarası yetkiyi düzenleyen özel hükümler bulunmayıp, başta Alman usul kanununda ve sair kanunlarda düzenlenmiş bulunan iç hukuka ilişkin yetki kuralları çifte etkiye sahip olup, Alman

⁴⁷ “Çünkü örneğin; Türk işveren, Libya’da inşaat sektöründe çalıştırdığı ve yerleşim yeri Türkiye’de bulunan Türk işçisine karşı işçinin işini mutaden yaptığı İşyerinin Türkiye’de bulunmaması nedeniyle Türk mahkemelerinde dava açamayacak, Türk işçi aleyhine, yabancı mahkemelerde dava açılması söz konusu olacaktır. Bu durumun da işçinin ne kadar lehine olduğu hususu tartışmalıdır”. Çörtoğlu Koca, s. 210-211. Aynı yönde Uyanık-Çavuşoğlu, s. 976; Demirkol, s. 25-30; Yüksel, s. 153-154.

⁴⁸ Çörtoğlu Koca, s. 210; Uyanık Çavuşoğlu, s. 976; Demirkol, s. 25-30; Yüksel, s. 153-154.

mahkemelerinin milletlerarası yetkilerini de tayin etmektedir. Bu bağlamda bireysel iş uyuşmazlıklarında öncelikle işçinin mutad işyerinin bulunduğu yer mahkemesi yetkili kabul edilmiştir. Bunun yanında Alman Medeni Usûl Kanununun ilgili hükümleri uyarınca, davalının yerleşim yeri (m. 13), mutad meskeni (m. 20) ve ilgili şubenin bulunduğu yer (m. 21) mahkemeleri de milletlerarası yetkili kabul edilmektedir⁴⁹.

Avrupa Birliği Mahkemelerinin Yetkisi ve İlamların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1215/2012 no’lu Brüksel I (*bis*) Tüzüğünde⁵⁰, bireysel iş uyuşmazlıkları konusunda birlik üyesi devlet mahkemelerinin yetkisini belirleyen kurallarda da ekonomik ve müzakere gücü bakımından zayıf konumda olan işçi lehine hükümler konularak işçinin işverene karşı açacağı davalarda yetkili mahkeme sayısı artırılmıştır. Bu bağlamda işçiye karşı açılacak davalarda tek yetkili mahkeme işçinin yerleşim yerinin bulunduğu birlik ülkesindeki yer mahkemesidir (m. 22/1). Buna karşın, işverene karşı açılacak davalarda; işverenin yerleşim yeri (m. 21/1-a), işçinin mutad işyeri (m. 21/1-b(i)) ve mutad işyeri yoksa (farklı ülkelerde çalışıyor ve mutad işyeri belirlenemiyorsa) işçiye işe alan şubenin bulunduğu yerdeki (m. 21/1-b(ii)) mahkemeler yetkili kabul edilmiştir⁵¹.

Yapılan bu açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kural olarak işveren yabancılık unsuru içeren iş sözleşmesinden kaynaklanan ihtilafta MÖHUK m. 44 uyarınca sadece bu mutad işyerinin Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesinde dava açabilecektir⁵². Eğer mutad işyeri Türkiye dışında bulunuyorsa da bu hüküm çerçevesinde Türkiye’de dava açabileceği yetkili bir mahkeme bulunmayacaktır. Bu düzenleme ilk başta işçinin dava edilebileceği bir Türk mahkemesinin bulunmaması bakımından işçinin lehine gö-

⁴⁹ **Geimer**, Reinhold/**Geimer**, Ewald/**Geimer**, Gregor: Internationales Zivilprozessrecht, 9. Auflage, Köln: Ottoschmidt, 2024, kn. 946-949, 954, 1187; **Nagel**, Heinrich/**Gottwald**, Peter: Internationales Zivilprozessrecht, 8. Auflage, Ottoschmidt, Köln 2020, §3, kn. 519 vd.; **Schack**, Haimo: Internationales Zivilverfahrensrecht, 8. Auflage, C.H. Beck, München 2021, §8, kn. 347.

⁵⁰ Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (recast)-L351/1 (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/1215/oj>)

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Çörtoğlu Koca**, s. 103 vd.; **Esen**, Emre: “Bireysel İş Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Üye Devlet Mahkemelerinin Yetkisi” in Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku (Ed. Özkan, Işıl/Süral, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur), Adalet, Ankara 2016, s. 175 vd.; **Yüksel**, s. 233 vd.; **Özel**, s. 1354-1355 ve s. 1357-1359.

⁵² Eğer işçi yabancıysa ve iş akdi sona erdikten sonra Türkiye’den ayrılmışsa, yeni yerleşim yeri, mutad meskeni veya yeni işyeri nerede olursa olsun, işveren yine de bu mutad işyerinde işçiye karşı dava açabilecektir. **Özel**, s. 1356.

züklen bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. Ancak, işveren Türkiye’de dava açmadığı için yurt dışında dava açmak zorunda kalınca; özellikle yerleşim yeri Türkiye’de olan ve iş akdi sona erdikten sonra yurt dışındaki mutad işyerinden Türkiye’ye dönmüş olan bir işçiye karşı yurt dışında açılan davada işçinin kendini savunması çok zor ve masraflı olacaktır. Bu sebeple kanun koyucunun m. 44’te bunu amaçlamadığını düşünmek gerekir⁵³. Kanımızca, işçinin mutad işyerinin Türkiye’de bulunmadığı durumlarda iç hukukta iş davalarına ilişkin yetkiyi düzenleyen İş Mah. K. m. 6’ya göre işçinin yerleşim yeri mahkemesinde de dava açılabilmelidir. Bu durum işçinin aleyhine değil bilakis lehine bir sonuç yaratacaktır.

Zira yurt dışında (muhtemelen işçinin eski mutad işyerinin bulunduğu ülkede) dava açmak zorunda kalacak olan işverenin davasına karşı, işçi taraf artık yurt dışında bulunmadığı için kendisini ya çok külfetli bir şekilde savunabilecek ya da hiç savunamayacaktır. Süresi içerisinde yabancı mahkemede savunmasını yapamayan işçinin aleyhine alınacak bir kararı da işveren, MÖHUK m. 50 vd.’nda aranan şartları taşıyorsa Türkiye’de tenfiz edebilecektir⁵⁴. Bu aşamada artık işçi taraf, tenfiz şartları dışında yabancı mahkemede yapılan yargılamanın içeriği hakkında bir itiraz ve savunmada bulunamayacağı için karar işçi aleyhine etki doğurabilecektir. Hem bu açıdan işçinin aleyhine hem de diğer taraftan işverenin hem masraf hem de usul ekonomisi açısından aleyhine oluşabilecek bir durumu ortadan kaldırmak adına, işçiye karşı sadece Türkiye’de bulunan mutad işyerinin olduğu yer mahkemesinde değil, bunun yanında işçinin Türkiye’de bulunan yerleşim yerinde de dava açılmasının mümkün kılınması her iki taraf için de amaca hizmet eden bir çözüm olacaktır. Zira hukuki ilişkinin taraflarından biri bakımından Türk mahkemelerinde dava açabilme yetkisi tanınırken karşı tarafın bu hakkını kısıtlamak hak arama hürriyeti bakımından da ciddi bir engel teşkil etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde m. 44’ün tek başına Türk mahkemesinin Milletlerarası yetkisini belirlemede mutlak olduğunu ve bu madde uyarınca yetkili mahkeme mevcut değilse Türkiye’de dava açılmasının kabul edilmesi durumunda işçiye korumak adına, işveren cezalandırılmış olacaktır.

⁵³ Öğretide Özel, bu durumda m. 44’te bir boşluk olduğunu ve MÖHUK m. 40 uyarınca iç hukuk yetki kurallarına göre Türk mahkemesinin yetkisinin belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Özel, s. 1360-1363.

⁵⁴ Ancak yine de davanın taraflarından birini yabancı mahkemeye başvurmak zorunda bırakmak ve hakkını Türk yargısında aramasına engel olmak, yabancı mahkemece verilecek kararın da ileride Türk mahkemelerince tanınması ve tenfiz edilmesi hiçbir zaman kesin olmadığından, hukuken de doğru kabul edilemez.

Bu değerlendirme sonucunda olması gereken hukuk bakımından ya MÖHUK m. 44'ün birinci cümlesinin “*Bireysel iş sözleşmesinden veya iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda işçinin işini mutaden yaptığı işyerinin -veya yerleşim yerinin (mutad meskeninin)- Türkiye’de bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir*” şeklinde tekrar kaleme alınması veya MÖHUK m. 44'ün milletlerarası yetki konusunda bir özel hüküm olmasından cihetle öncelikle uygulanması, ancak bu hüküm kapsamında yetkili mahkemenin bulunamaması durumunda iç hukukta yetkiyi düzenleyen İş Mah. K. m. 6’dan faydalanılarak işçinin yerleşim yerinde dava açılabilmesinin kabul edilmesi hak arama düşüncesi açısından yerinde olacaktır.

III. MÜNHASIR YETKİ KAVRAMI VE YABANCILIK UNSURU TAŞIYAN İŞ UYUŞMAZLIKLARINDA ETKİSİ

Yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş uyuşmazlıklarından doğan davalarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin “münhasır yetki” niteliği taşıyıp taşımadığı hem milletlerarası yetki anlaşmalarının yapılabilmesi hem de bu hususta verilen yabancı mahkeme kararlarının Türk hukukunda tenfizi konusunda önem taşımaktadır. Zira yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tanınması ve tenfizi için aranan asli şartları düzenleyen MÖHUK’un 54. maddesinin (b) fıkrası uyarınca yabancı ilamın “*Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması*” gerekir.

MÖHUK’ta “münhasır yetki” kavramının tanımı yapılmadığı gibi hangi yetki kurallarının milletlerarası yetki bakımından münhasır yetki kuralı niteliği taşıdığı belirtilmemiştir. İç hukuktaki ilişkiler için kabul edilen “kesin yetki” kurallarının amacı ve fonksiyonu, yabancı unsurlu davalara göre farklılık arz ettiğinden, iç hukuktaki kesin yetki kurallarının aynı zamanda milletlerarası hukuk bakımından da “münhasır yetki kuralı” oluşturduklarını kabul etmek mümkün değildir⁵⁵.

⁵⁵ Çelikel/Erdem, s. 608-609, 749; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 691-692; Esen, Münhasır Yetki, s. 186; Akduman, s. 468.

İç hukukta genel yetkili⁵⁶ ve özel yetkili⁵⁷ mahkemeler yanında mevzuatımızda bazı durumlara ilişkin kesin yetki kuralları da öngörülmüştür. Buna göre başta taşınmazın aynından doğan davalarda yetkiyi düzenleyen HMK m. 12 kesin yetki kuralıdır. Bunun gibi; mirastan doğan davalarda yetki (HMK m. 11), özel hukuk tüzel kişilerinin ortaklık veya üyelik ilişkilerinden doğan davalarda yetki (HMK m. 14/2), can sigortalarında yetki (HMK m. 15/2), iflas davalarında yetki (İİK m. 154) ve İş mahkemelerinde açılacak davalarda yetkiyi tayin eden 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 6'da yer alan düzenleme iç hukukumuz bakımından kesin yetki kurallarıdır⁵⁸. Kesin yetkinin varlığı halinde, dava yer bakımından sadece kanunda öngörülen ilgili mahkeme veya mahkemelerde açılabilecektir. Kesin yetki kurallarının kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle yetkisizlik itirazı davanın her aşamasında ileri sürülebilir ve bu davalara ilişkin yetki sözleşmesi de yapılamaz (HMK m. 17).

Ancak milletlerarası özel hukuk kapsamındaki ilişkilerin niteliği ve güttüğü amaçların farklı olması sebebiyle, mahkemelerimize iç hukuk yönünden kesin yetki veren yetki kurallarının tümünün, milletlerarası yetki alanında da münhasır yetki olarak kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle iç hukukun kesin nitelikteki yetki kurallarıyla milletlerarası yetki anlamındaki münhasır yetkinin farklı amaçlar taşıdıkları kabul edilmektedir⁵⁹. Münhasır yetki kavramı kesin yetki kavramına göre daha dar bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda münhasır yetki, milletlerarası usul hukukunda söz konusu davanın sadece Türk mahkemelerinde görülebileceğini ifade eder ve yabancı mahkemenin verdiği kararların Türkiye'de tanınması ve tenfizi bakımından engel oluşturmaktadır⁶⁰.

⁵⁶ HMK m. 6'da davalının, davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi genel yetkili mahkeme olarak belirlenmiştir. HMK m.9'a göre de Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme davalının Türkiye'deki mutad meskenin bulunduğu yer mahkemesi olarak kabul edilmiştir.

⁵⁷ Genel yetki kuralının yanında genel yetki kuralını ortadan kaldırmayan özel yetki kuralları arasında; boşanma ve ayrılık davalarında yetkiyi düzenleyen MK. m. 168, sözleşmeden doğan davalarda yetkiyi düzenleyen HMK m. 10 veya haksız fiilden doğan davalarda yetkiyi düzenleyen HMK m. 16 gösterilebilir.

⁵⁸ Öğretideki baskın görüşe göre İş Mahkemeleri Kanunun m. 6'da yer alan düzenleme kamu düzenine ilişkin olduğundan bu yetki kuralının da kesin yetki olarak kabul edilmesi gerekir. Bkz. Yukarıda II. A. no'lu başlık altındaki açıklamalar.

⁵⁹ **Nomer**, s. 525; **Çelikel/Erdem**, s. 609; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 691-692; **Ekşi**, Yetki, s. 214.

⁶⁰ **Sakmar**, Atâ: Yabancı İlâmların Türkiye'deki Sonuçları, İstanbul 1982, s. 98-100; **Nomer**, s. 527; **Çelikel/Erdem**, s. 749-750; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 691-692; **Ekşi**, Yetki, s. 214-215, 222; **Tiryakioğlu**, Bilgin: Yabancı Boşanma Kararlarının

Hangi davalarda, Türk mahkemelerinin münhasır yetkiye sahip olacağı -iç hukuktaki kesin yetkiden farklı olarak- MÖHUK'ta veya HMK'da açıkça ifade edilmemiştir. Öğretide, mahkemelerin yetkisini belirleyen kuralların hangi konularda münhasır yetki kuralı olduğunun, kuralın ifadesinden ve konuluş amacından hareketle belirlenebileceği ifade edilmiştir⁶¹. Milletlerarası usul hukuk alanında bir yetki kuralının münhasır yetki kuralı oluşturabilmesi için, bir davanın mutlak şekilde ve sadece Türk mahkemelerinde görülmesini sağlamak amacıyla konulmuş olması gerekir. Bu davalar açısından yetki sözleşmesi yoluyla da başka bir ülke mahkemesi yetkili kılınmaz. Bu sebeple MÖHUK m. 54/b anlamında bir milletlerarası münhasır yetki kuralından bahsedebilmek için bu yetki kuralının ifadesi ve konuluş amacı dikkate alınarak bu yetki kuralı ile getirilmek istenen düzenleme yoluyla, bu tür davaların mutlaka ve sadece Türk mahkemelerinde görülmesinin amaçlanıp amaçlanmadığına bakılması gerekecektir⁶². Türk usûl hukukunun yetki kurallarına göre, Türkiye içerisinde bu tür davalarda yalnız bir yetkili mahkemenin kabul edilmiş olması veya birden çok mahkemenin yetkili kabul edilmiş olması önemli değildir⁶³.

Bu açıklamalar neticesinde hukukumuzda kamu düzenine ilişkin bir kesin yetki kuralının münhasır yetki olarak kabul edilebilmesi için ihtilaf konusunun her zaman ve sadece Türk mahkemeleri önünde çözümlenmesi isten-

Türkiye'de Tanınması ve Tenfizi, AÜHF Yayınları, Ankara 1996, s. 40, 65; **Sargın**, Fügen: Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları, Ankara 1996, s. 151-152; **Esen**, Münhasır Yetki, s. 186; **Süral**, Ceyda: "Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi", TBB Dergisi, (100), 2012, s. 192.

"Türk hukukunda, kamu düzenine ilişkin yetki kurallarından bazıları münhasır yetki hükmüdür. Münhasır yetki kuralları devletin kendi ülke ve sınırları içerisinde haiz olduğu mutlak güç ve yetkiyi ifade eden, devletin egemenlik ve hükümlerlik haklarının kullanmasını gösteren ve simgeleyen kurallardır. Burada önemli olan Türk Hukukundaki kamu düzenine ilişkin her yetki kuralının münhasır bir yetki kuralı olmamasıdır. Yetki kuralının münhasır yetki hükmü getirmiş olup olmadığı, yetki kuralının ifadesinden ve konuluş gayesinden hareketle belirlenebilir. Münhasır yetki kuralı o maddenin ifadesinden, konuluş amacından ve yabancı unsurlu davaların özellikleri nazara alınarak tayin edilir". Yargıtay HGK, E. 2013/18-1628, K. 2015/894, T. 4.3.2015 (kazanci.com.tr).

⁶¹ **Nomer**, s. 525; **Çelikel/Erdem**, s. 609; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 691-692; **Ekşi**, Yetki, s. 214.

⁶² **Sakmar**, s. 98-100; **Nomer**, s. 525-527; **Çelikel/Erdem**, s. 749-750; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 691-692; **Ekşi**, Yetki, s. 214-215, 222; **Tiryakioğlu**, s. 65; **Sargın**, s. 151-152; **Esen**, Münhasır Yetki, s. 186.

⁶³ **Nomer**, s. 490, 527-528; **Kuru**, C. VI, s. 5779; **Sakmar**, Yabancı İlâmlar, s. 98-100; **Çelikel/Erdem**, s. 750; **Ekşi**, Yetki, s. 212-216; **Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe**, s. 691-692, 697; **Özel/Erkan/Pürselim/Karaca**, s. 630-631; **Esen**, Münhasır Yetki, s. 186-187.

miş olmalıdır. Bu ihtilaf hakkında yabancı mahkemelerce verilmiş bir kararın var olması durumunda da bu yetki kuralı ile ilgili yabancı kararın Türkiye’de tanınması ve tenfizinin engellenmesi amaçlanmış olmalıdır. Bu bağlamda örneğin HMK m.12 ile düzenlenen, Türkiye’de bulunan taşınmazların aynına ilişkin davalar hakkındaki yetki kuralı, münhasır yetki kuralı olarak kabul edilmektedir. Bu yetki kuralının münhasır yetki kuralı olarak kabul edilmesi sebebiyle, Türkiye’de bulunan taşınmazların aynına ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de sonuç doğurması MÖHUK m. 54/b hükmü ile engellenmiştir⁶⁴.

Yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından MÖHUK m. 44’te yer alan ilgili yetki kuralının münhasır yetki kuralı olup olmadığı hususu hem iş uyuşmazlıklarına ilişkin yabancı mahkemelerden alınmış kararların Türk hukukunda tanınması ve tenfizi konusunda hem de ilgili uyuşmazlığa konu iş akitleri bakımından yetki sözleşmesi yapılıp yapılamayacağı konusunda önem taşır ve birlikte irdelenmesi gerekir. Zira iş akitleri konusunda yabancı bir mahkemenin yetkilendirilmesinin mümkün olmadığı kabul edilirse, bu geçersiz yetki anlaşmasına rağmen yabancı mahkemeden alınan bir kararın Türkiye’de tenfiz edilmesi de mümkün olamayacaktır (m. 54/b).

MÖHUK’un 47. maddesinde milletlerarası yetki sözleşmelerinin geçerlilik şartları düzenlenmiştir⁶⁵. Bu düzenleme uyarınca; “*Yer itibarıyla yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hâllerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Anlaşma, yazılı delille ispat edilmesi hâlinde geçerli olur. Dava, ancak yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde*

⁶⁴ Nomer, s. 527; Çelikel/Erdem, s. 750; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 692; Esen, Münhasır Yetki, s. 188; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 631.

Bunun gibi İflas davalarında yetki (İİK m. 154/3), Can sigortalarında yetki (HMK m. 15/2) ile Sınai ve Mülkiyet Kanununda yetki (m. 156/2) öğretide genel olarak milletlerarası usul hukuku açısından münhasır yetki oluşturdıkları kabul edilmektedir. Çelikel/Erdem, s. 750-752; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 693 vd.; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 733-734; Esen, Münhasır Yetki, s. 188-203; Cumalıoğlu, Emre: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Bakımından Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, Erciyes Üniv. HFD, C. III, (2008), S. 2, s. 434-437; Akduman, s. 468-476.

⁶⁵ 5718 sayılı MÖHUK uyarınca milletlerarası yetki sözleşmelerinin geçerlilik şartları ve hukuki sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çelikel/Erdem, s. 642 vd.; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 538 vd.; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 629-642; Demirkol, Yetki, s. 132 vd.

yetki itirazında bulunulmaması hâlinde yetkili Türk mahkemesinde görülür". Maddenin ikinci fıkrasında ise, yine zayıf tarafın korunması amacıyla iş (tüketici ve sigorta) sözleşmelerinden doğan ihtilaflarda mahkemenin yetkisinin, bu konuda yetki anlaşması yapılarak bertaraf edilemeyeceği kabul edilmiştir. Böylece ekonomik ve müzakere gücü bakımından zayıf konumda olan işçinin bu zayıflığından istifade edilerek aleyhine bir yetki sözleşmesini kabul etmek zorunda kalmasının önüne geçilmiştir⁶⁶.

MÖHUK'un 44. maddesi, milletlerarası yetki sözleşmelerine ilişkin 47. maddeyle birlikte değerlendirildiğinde, m. 44'ün işçiyi koruma amacıyla düzenlenmiş özel bir yetki kuralı olmakla beraber mutlak bir münhasır yetki kuralı özelliğine sahip olmadığı kabul edilmektedir⁶⁷. Ancak öğretide, işçi (ve tüketici ile sigorta) sözleşmelerine ilişkin olarak Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen özel yetki hükmünün (m. 44), zayıf tarafı korumakla sınırlı ve zayıf taraf lehine bir "sınırlı münhasır yetki" kuralı niteliğine sahip olduğu da ileri sürülmektedir⁶⁸. Madde 47/2'deki yetki sözleşmesine ilişkin yasak sebebiyle de, işçinin mutad işyerinin Türkiye'de bulunması hâlinde, davalı olan işçi aleyhine yabancı mahkemelerce verilen kararların Türkiye'de tanınması ve tenfizinin mümkün olamayacağı; buna karşın işçinin kendi lehine yabancı bir mahkemeden almış olduğu kararın, Türkiye'de tanınması ve tenfizinin mümkün olması gerekeceği ifade edilmiştir. Zira MÖHUK'un 44. maddesinde düzenlenen Türk mahkemesinin yetkisi, zayıf konumda olan tarafı korumak amacıyla getirilen sınırlı bir münhasır yetki kuralı olup, zayıf tarafın lehine olan bir yabancı mahkeme kararının Türk mahkemelerince tanınması ve tenfizinin, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisi ileri sürülerek engellenmemesi gerektiği savunulmaktadır⁶⁹.

⁶⁶ Çelikel/Erdem, s. 752-753; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 551; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 642.

⁶⁷ Aksi yönde bkz, Güngör, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin, Ankara 2021, s. 250: "Nitekim MÖHUK m.47/2, 44. Maddede belirlenen mahkemelerin yetkisinin tarafların anlaşmasıyla bertaraf edilemeyeceğini bildirmektedir. Bu sebeple MÖHUK m. 44/1'in kesin ve aynı zamanda münhasır yetki tesis ettiğini değerlendiriyoruz".

⁶⁸ Nomer, s. 526, dn. 267 Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 551-552; Çelikel/Erdem, s. 635-636.

⁶⁹ Nomer, s. 528; Çelikel/Erdem, s. 656-657, 753; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 692-693. Aynı yönde, bkz. Çörtoğlu Koca, s. 276-279; Güven, Pelin: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Yetkin, Ankara 2013, s. 105; Yüksel, s. 183 vd.; Can, s. 127; Akduman, s. 479.

Ayrıca bkz. Güngör, s. 257: "Türk hukukunda Türk mahkemelerinin yetkisi kanunla düzenlendiğinden yetki anlaşması ile yetki kuralında düzeltme yapılamayacağını düşünüy-

Kanımızca burada bir “münhasır yetki” veya “sınırlı münhasır yetki”den bahsetmek mümkün değildir⁷⁰. MÖHUK m. 44’te işçi lehine düzenlenen bu milletlerarası yetki kuralına zayıf tarafı koruyucu bir “özel milletlerarası yetki kuralından” öte anlam yüklememek gerekir⁷¹. MÖHUK’un 47. maddesinin her iki fıkrasında yer alan düzenleme birlikte değerlendirildiğinde kanun koyucunun burada bir münhasır yetki veya sınırlı münhasır yetki tayin etme gayesi olmadığı anlaşılabilecektir. Zira 47. maddenin ilk fıkrasında yer itibarıyla yetkinin “*münhasır yetki esasına göre tayin edildiği hâllerde*”, tarafların uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabileceklerini ve ikinci fıkra da “44, 45 ve 46 ncı maddelerde belirlenen mahkemelerin yetkisi tarafların anlaşmasıyla bertaraf edilemez” denmektedir.

Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, m. 47/2 iş akitleri konusunda Türk mahkemelerine bir münhasır yetki tanımamıştır. Çünkü ilk fıkra, münhasır yetkili Türk mahkemesi mevcutsa yetki sözleşmesinin yapılamayacağını bildirdikten sonra ikinci fıkra iş (tüketici ve sigorta) sözleşmelerinde yetki sözleşmesinin yapılabileceği, ama bu yetki sözleşmesi ile Türk mahkemelerinin yetkisinin bertaraf edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Zira geçerli bir yetki anlaşmasının varlığı durumunda kural olarak Türk mahkemesinin yetkisinin ortadan kalkması gerekir. Keza MÖHUK m. 47/1 kapsamındaki yetki anlaşmasının varlığı halinde bu yetki anlaşmasında belirlenen yabancı mahkeme ilgili borç ilişkisi için münhasır yetkili hâle gelir ve ancak yabancı mahkeme kendini yetkisiz sayarsa veya Türk mahkemesinde dava

yoruz. Ayrıca yetki anlaşmasının zayıf taraf lehine kullanılmasının düşünülmesi fikrimizce gereksiz iyimserliktir”.

⁷⁰ Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 74-75; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 643; Özel, s. 1375-1378; Demirkol, Yetki, s. 242. Avşar, s. 382-382. Aynı yönde bkz. Eksi, Tenfiz, s. 222; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 866, 870; Tarmen, s. 352-353. Aksi yönde bkz. Güngör, s. 282.

“Doktrinde, Kanunda tespit edilen bu üç halde, Türk mahkemelerinin sınırlı münhasır yetkisinin olduğu ve Kanunun koruma amacına uygun olarak verilen yabancı mahkeme kararlarının tenfizinin mümkün olduğu kabul edilmektedir. Burada nazara alınması gereken Kanunun koruma amacından maksat, verilen yabancı mahkeme kararının maddi içerik olarak zayıf tarafın lehine olması değil, yargılamayı yapacak mahkemenin yetkili kılınması bağlamında zayıf tarafın lehine olmasıdır”. Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 130-131.

⁷¹ Her ne kadar MÖHUK’ta yer alan özel yetki kuralı öğretide (Bkz. Şanlı/Esen/Ataman-Fıganmeşe, s. 474-475; Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 579) HMK da yer alan özel yetki ile genel yetki arasındaki ilişkiden farklı tutulsa da, iş davaları konusunda İş Mah. K. m. 6’da düzenlenmiş yetki kuralının da m. 44 gibi işçi tarafın özel durumu düşünülerek düzenlendiğinin ve işçi aleyhine olmadığının dikkate alınması gerekecektir.

açıldığında bir ilk itiraz olan yetki itirazında bulunulmazsa dava Türk mahkemesinde görülebilecektir⁷². Ancak m. 47/2 de zayıf tarafı korumak için Türk mahkemesinin de halen yetkili kalacağı, sadece -diğer borç ilişkilerinin aksine- yapılacak yetki anlaşmasıyla yetkisinin ortadan kalkmayacağı şeklinde anlaşılmalıdır.

Bu açıklamaların ışığında 47/2 maddesi ile getirilen düzenlemede, yabancı mahkemeyi yetkili kılan bir yetki anlaşmasının Türk mahkemesinin de yetkisini ortadan kaldırmayacağı, sadece iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde m. 44’de düzenlenmiş olan yetkili Türk mahkemelerinin **yanında** yabancı mahkemenin de yetkili sayılacağı kabul edilmektedir⁷³.

Sonuç olarak, yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği bir borç ilişkisinde taraflar yabancı bir mahkemeyi yetkilendirebilirler⁷⁴. Bu konuda, iki tacir arasında akdedilen bir satım akdi ile iş akitleri arasındaki yetki anlaşması bakımından esasında tek bir fark yer alır: Buna göre tacirler arasında yapılan bir satım sözleşmesi gibi diğer borç akitlerinde artık prensip olarak yetkilendirilen yabancı mahkeme münhasır yetkili hale gelir ve yetki itirazında bulunulursa Türk mahkemesinde dava görülemeyecektir. Buna karşılık, iş akitleri bakımından yetki anlaşması yapılmış olsa dahi milletlerarası yetkiye sahip Türk mahkemesinin yetkisi bertaraf edilemiyor ve bu yetki anlaşmasına rağmen Türk mahkemesinde de dava görülebilecektir⁷⁵.

Bu durumda taraflardan biri, ister işçi isterse de işveren taraf olsun, yetkili Türk mahkemesi yanında yetki anlaşmasıyla (ek) yetkili olarak belirlenen yabancı mahkemede dava açar ve dava sonuçlanırsa, bu karar

⁷² Nomer, s. 496; Çelikel/Erdem, s. 653; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 560; Özel/Erkan/Pürselim/ Karaca, s. 639.

⁷³ Çelikel/Erdem, s. 635; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 551.

⁷⁴ Ayrıca belirtmek gerekir ki, yabancılık unsuru içeren bir sözleşme hakkında yetkisiz bir Türk mahkemesinin yetkili kılınması MÖHUK m. 47 uyarınca değil, HMK m. 17-18’de yer alan düzenlemeye uygun olmak şartıyla yapılabilir. Ancak HMK m. 17’de yer alan; “Tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden fazla mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler” hükmü gereğince yabancılık unsuru içeren iş akitlerinde taraflardan biri işçi olduğu için Türk mahkemelerini yetkilendiren yetki anlaşmasının yapılması mümkün değildir. Bkz. Çelikel/Erdem, s. 663; Şanlı/Esen/Ataman-Figanmeşe, s. 530; Özel/Erkan/Pürselim/ Karaca, s. 600; Süral, s. 193.

Ancak MÖHUK’da olmayan tacir ve kamu tüzel kişisi şartının, zayıf tarafın korunması ilkesi çerçevesinde olması gereken hukuk bakımından tartışmalı olduğu da açıktır. Bkz. Özel/Erkan/Pürselim/Karaca, s. 644.

⁷⁵ Aynı yönde bkz. Demirkol, Yetki, s. 243.

MÖHUK'da aranan diğer şartları da taşıyorsa Türkiye'de tanınmasına ve tenfiz edilmesine bir engel bulunmayacaktır. Bu konuda m. 54/b'deki "münhasır yetki" şartının da bir etkisi yoktur⁷⁶. Zira iş sözleşmeleri konusunda bir "münhasır veya sınırlı münhasır yetki" değil, bilakis, sadece bir "zayıf tarafı koruyucu özel yetki" kuralı söz konusudur.

Bununla birlikte "zayıf tarafı koruma amacıyla sınırlı münhasır yetki" anlayışı ile "özel yetki" farklı kavramlar olup usûl hukukuna ilişkindir. Maddî hukukta bazı zorunluluklar veya sosyal gerçekler sebebiyle özellikle ekonomik anlamda ve müzakere gücü bakımından zayıf olan taraf lehine kurallar konulmuş olsa da, usûl hukukunda maddî hukuktan farklı olarak zayıf tarafın korunması ilkesine yer verilmemiştir. Yargılama kuralları bakımından taraflar eşit kabul edilmiştir. Zira usûl hukuku açısından hakkaniyete uygun olarak "adil ve eşit yargılanma" ile buna bağlı olarak "silahların eşitliği" ilkesi geçerlidir⁷⁷.

Anayasa Mahkemesi de 02.12.2004 tarihli kararında bu ilkeyi vurgulamıştır. Karar uyarınca: *"Hukuk davalarında, davacı veya davalı ister gerçek, ister tüzel kişi veya kamu tüzel kişisi ya da hazine olsun, netice itibariyle "taraf" sıfatını alır. "Taraflar" olma itibariyle davacı ya da davalının hukuki durumları aynıdır... Adil yargılanma hakkının ulusal üstü düzeyde genel kabul görmüş ölçütleri arasında önemli bir yer tutan "silahların eşitliği" ilkesi, davanın tarafları arasında yargılama sırasında usul hükümleri yönünden eşit konumda bulunma, taraflardan birine dezavantaj diğerine avantaj sağlayacak kurallara yer vermeme esasını öngörmekte, diğer bir deyişle davanın tarafları arasında hakkaniyete uygun bir dengenin varlığını gerekli kılmaktadır."*⁷⁸.

Aynı gerekçe ve ilkeye binaen öğretide, taraflarına eşit ölçüde haklar tanımayan asimetrik yetki anlaşmalarının da yapılamayacağı savunulmuştur: *"Usul hukukundaki silahların eşitliği prensibine aykırı olan ve taraf iradele-*

⁷⁶ Eksi, Tenfiz, s. 222; Özel, s. 1377-1378; Bayraktaroğlu Özçelik, s. 870; Tarman, s. 352-353.

⁷⁷ Aynı yönde bkz. Cumalıoğlu, s. 445: *"Bize göre taraflardan birine uygulanıp diğerine uygulanamayan münhasır yetki kuralı müessesenin özüne uygun düşmemektedir. Münhasır yetki mahkemenin yetkisini belirleyen nesnel bir durumdur; kişinin sıfatına göre değişiklik göstermesi mümkün değildir. Kaldı ki sınırlı münhasır yetki kavramıyla ulaşılmak istenen amaca yabancı mahkeme kararının kamu düzenine açıkça aykırı olup olmadığının gözeterek de ulaşılabilir. İstisna olması gereken münhasır yetki hallerini genişletmekten kaçınmamız gerekir"*.

⁷⁸ Anayasa Mahkemesi, T. 02.12.2004, E. 2001/216, K. 2004/120 (RG, 21. 10. 2005, S. 25973).

*rine tanınması gereken eşit değere ve güce uygun olarak yapılmayan, tarafların iradeleri arasında eşitsizlik getiren ve sadece tek bir tarafın davasını açarken yabancı mahkemeye gidebileceği ama diğer tarafın davasını yetkili Türk mahkemesinde açmasının zorunlu olduğu “asimetrik yetki sözleşmeleri” kanaatimizce geçerli değildir*⁷⁹.

Açıklanan bu nedenlerle yetki sözleşmesiyle yetkilendirilen yabancı bir mahkemeden alınan kararın “sınırlı münhasır yetki” kuralı gerekçesiyle sadece taraflardan biri (işçi, tüketici veya sigortalı) lehine Türkiye’de tanınıp tenfiz edilebileceği yorumu bu usûl ilkeleri ile çelişmektedir⁸⁰. Bu sebeple de yabancı mahkemeden alınan bir kararın, tanıma ve tenfiz şartlarından olan münhasır yetki engeline takılmadan -diğer şartları da taşıyorsa- tenfiz edilmesi gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bir yabancı mahkeme kararının işçi lehine sonuçlar taşıyıp taşımadığını öğrenmek için, bu kararın içeriğini tetkik etmek gerekecektir ki, bu da tenfiz sisteminde geçerli olan revizyon yasağı engeline takılacaktır. Türk tenfiz hukuku sisteminde yabancı mahkeme kararlarının içeriğini tetkik yasağı (revizyon yasağı) kuralı geçerlidir⁸¹.

Son olarak karşılaştırmalı hukuk bakımından Avrupa Birliği üyesi Devlet mahkemelerinin yetkisine ilişkin Brüksel I (bis) Tüzüğünde de, iş sözleşmeleri kapsamında belirlenen yetki kurallarını daraltmayan ve belirli şart-

⁷⁹ Çelikel/Erdem, s. 649. Aynı yönde bkz. Nomer, s. 575, dn. 378; Şanlı/Esen/Ataman-Fıganmeşe, s. 533. Ayrıntılı inceleme için bkz. Demir Gökyayla, Cemile: “Asimetrik Yetki Sözleşmeleri”, Prof. Dr. Özer Seliçi’nin Anısına Armağan, Bahçeşehir Üniv. HFD, C. 11, 2016, S. 145-146, s. 417-458.

⁸⁰ “... maddî hukukta bazı zorunluluklar ya da sosyal gerçeklerle taraflardan biri lehine kurallar konulmuş olsa da, yargılama önünde, yargılama kuralları bakımından taraflar eşittir. Örneğin, işçi lehine yorum ilkesinin uygulandığı iş hukukuyla ilgili bir uyuşmazlıkta, maddî iş hukuku kuralları çerçevesinde işçi lehine ya da boşanmada kadını koruyan hükümler çerçevesinde bunları dikkate alarak hareket edilmesi mümkündür; ancak, bu işçinin veya kadının yararlandığı bir yargısal imkândan karşı tarafın yararlanamaması...vs. anlamına gelmemelidir. Aksinin kabulü, taraflardan birinin kendisini savunacak silahlar bakımından sınırlı imkânlarla sahip olması, diğer tarafın ise her türlü imkânı kullanması anlamına gelir ki, bu durumda sağlıklı ve doğru bir yargılama yapılamaz ve karar verilemez”. Erdönmez, Güray, Pekcanitez Usûl-Medenî Usûl Hukuku, C. I (Ed. Pekcanitez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya), 15. Bası, Oniki Levha, İstanbul 2017, s. 861. Aynı yönde, Çiftçi, Pınar: İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, Adalet, Ankara 2010, s. 71.

⁸¹ “Aksini kabul etmek; yani yabancı ülke mahkemesinin verdiği kararın maddi içerik olarak zayıf taraf lehine olmasını aramak, kararın esasına ilişkin herhangi bir değerlendirme veya inceleme yapma (revision au fond) yasağının ihlal edilmesi demek olur. Oysa Türk hukukunda yabancı kararın esasına ilişkin inceleme yapılamayacağı esası kabul edilmektedir”. Doğan/Yılmaz/Ayhan İzmirli, s. 131. Aynı yönde bkz. Özel, s. 1375, 1380; Özkan/Tütüncübaşı, s. 205, dn. 84; Cumahoğlu, s. 442.

lar kapsamında işçiye başka mahkemelerde dava açma hakkı tanıyan milletlerarası yetki anlaşmalarının yapılabileceği açık olarak düzenlenmiştir. Söz konusu şartlar uyarınca bu gibi bir yetki anlaşması hukuki ihtilâfın doğumundan sonra yapılmış olmalı (m. 23/1) veya tüzükte yer alan yetkili mahkemelerden başka işçi tarafın lehine ek yetkili mahkeme tayin etmiş olmalıdır (m. 23/2)⁸². Tüzüğün ilgili yetki kurallarına aykırı olarak kararın yetkisiz mahkeme tarafından verilmiş olması tanıma-tenfiz engeli olarak kabul edilmiştir (m. 45/1-e). Ancak bu düzenlemede işçi tarafın lehine olacak bir istisnaya yer verilmemiş olup, her iki taraf eşit kabul edilmiştir.

Bu bağlamda MÖHUK m. 47/2’de aynı yönde bir değişiklik yapılması durumunda, kanun koyucunun zayıf tarafı koruma amacına uygun bir çözüm getirilmiş olur. Bunun için MÖHUK m. 47/2’nin; “44, 45 ve 46’ncı maddelerde belirlenen mahkemelerin yetkisi; 1- tarafların uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra yapacakları bir anlaşmayla; veya 2- işçi, tüketici ya da sigortalıya bu maddelerde belirlenen mahkemeler yanında başka mahkemelerde dava açma hakkı tanıyan bir anlaşmanın yapılmasıyla genişletilebilir” şeklinde tekrar kaleme alınması önerilebilir⁸³.

SONUÇ

Yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen hükümlerin değerlendirilmesinde öğretide ve Yargıtay uygulamasında farklılıklar mevcuttur. Bireysel iş sözleşmelerinde işçi tarafın ekonomik açıdan ve işverene karşı müzakere gücü bakımından zayıf konumda olduğu ve bu sebeple de hukuken korunması gerektiği bir gerçektir. Ancak konumuza ilişkin düzenlemeler değerlendirildiğinde bu korumanın mutlak olarak sağlanamadığı, yorum yoluyla işçinin lehine bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışıldığı görülmektedir. Ancak maddî hukukta geçerli olan zayıf tarafın korunması hususu aynı şekilde ve etkide yargılama hukuku kurallarında yer almamaktadır. Özellikle kanunen açıkça bu yönde bir hüküm olmadıkça adil yargılanma hakkı ve bu bağlamda usul hukukunda geçerli olan silahların eşitliği ilkesi dikkate alındığında, yorum yoluyla işverene karşı işçinin tercih edilmesi söz konusu olamayacaktır. Bununla beraber yapılan kanunî düzenlemelerde de işçinin korunması amaçlanmış ancak milletlerarası usul hukuku bakımından bu konuda eksiksiz bir düzenleme yapılamamıştır.

⁸² Esen, s. 199 vd.; Demirkol, Yetki, s. 237-238; Schack, §8, kn. 348-349.

⁸³ Aynı yönde, Bayraktaroğlu Özçelik, s. 867. Ayrıca krş. Tarman, s. 350.

MÖHUK'un Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen hükümleri irdelendiğinde, önce m. 40 ile genel olarak Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin iç hukukta yer alan yetki kurallarına göre tayin edileceği belirlenmiştir. Ardından özellik arz eden durumlar için ayrı ve özel bazı hükümler kabul edilmiştir. MÖHUK m. 44 de bunlardan biri olup yabancılık unsuru taşıyan bireysel iş uyuşmazlıklarında, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin belirlenmesinde öncelikli olarak uygulanacaktır. Ancak m. 44 Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenlemekte tek başına yeterli kapsama sahip değildir. Başka bir ifadeyle, söz konusu hükümde sadece işçinin mutad işyerinin Türkiye'de bulunduğu durumlar dikkate alınmış, mutad işyeri yabancı ülkede olan ve fakat Türkiye'de yerleşim yeri veya mutad meskeni bulunan işçinin durumu düzenlenmemiştir. Bu bağlamda yurt dışında çalışıp Türkiye'ye dönen bir işçi aleyhine dava açmak isteyen işverenin Türk mahkemesinde dava açması engellenmiştir. Bu engelleme işçi lehine gözükmese de işverenin yurt dışında dava açmasına ve bu yabancı mahkemeden aldığı kararı kural olarak Türkiye'de tenfiz edebilmesine engel değildir. Bu durum da işçinin lehine değil, aleyhine bir sonuç yaratacaktır. Zira ekonomik anlamda zayıf olan ve Türkiye'ye dönmüş olan işçinin aleyhine yabancı mahkemede açılan davada kendini savunabilmek için avukat tutması, belgeleri tercüme ettirmesi gibi işlemler çoğu zaman masraflı ve belki de imkânsız olacaktır. Böylece kanun koyucunun korumak istediği işçi-işverenin Türkiye'de dava açabileceği bir yetkili mahkeme bulunmadığı için- kendisini tam anlamıyla savunamayacaktır.

Söz konusu bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için ya mülga 2675 sayılı MÖHUK'ta olduğu gibi Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayininde iç hukukta yer alan yetki kurallarının da uygulanacağını ve bu bağlamda İş Mah. K. m. 6 kapsamında işçinin Türkiye'de bulunan yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili olduğunu kabul etmek gerekecek ya da m. 44'ün içerisinde bir değişiklik yaparak, işçinin Türkiye'deki yerleşim yeri ve/veya mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesinin de yetkili olacağına ilişkin bir düzenleme yapılması gerekecektir. Kanun koyucunun tereddütleri ortadan kaldıracak bu yöndeki bir düzenleme yapması hem işveren hem de işçi lehine olacaktır.

Konuya ilişkin diğer bir tartışmalı husus ise MÖHUK m. 47'de düzenlenen milletlerarası yetki anlaşmaları kapsamında özellikle, m. 47/2 uyarınca iş akitleri bakımından yetki anlaşması yapıp yapılamayacağı ve bu anlaşmaların etkisidir. Öğretide m. 44 ve m. 47/2 birlikte değerlendirildiğinde bir münhasır yetkinin söz konusu olduğunu savunan görüş olduğu gibi burada işçi tarafı koruyucu nitelikte bir "sınırlı münhasır yetki" olduğunu savunan

görüşler de mevcuttur. Kanımızca öncelikle iş akitlerine ilişkin yetki anlaşmaları konusunda bir mutlak münhasır yetki söz konusu değildir. Zira m. 47/2'in lafından iş uyuşmazlıkları konusunda da yetki anlaşmalarının yapılmasının mümkün olduğu, ancak bu anlaşmayla m. 44'de belirlenen mahkemelerin yetkisinin bertaraf edilemeyeceği, yani ek yetkili mahkemelerin kararlaştırılabileceği anlamı çıkmaktadır.

MÖHUK m. 47/2 kapsamında yapılan yetki anlaşmasının sadece işçi lehine olabileceği ve bu bağlamda yabancı mahkemeden lehine karar alan işçinin bu kararı Türkiye'de tenfiz edebileceği, ama aleyhine alınan bir kararın -sınırlı münhasır yetkinin varlığı sebebiyle- Türkiye'de tenfiz edilemeyeceği de öğretide savunulmaktadır. Bu yönde kanunda açık bir hüküm bulunmadığı gibi, zayıf tarafın lehine yorum yapılması maddî hukuktan farklı olarak usûl hukukunda geçerli olan silahların eşitliği ilkesi sebebiyle kanımızca mümkün değildir. Bu bağlamda olması gereken hukuk açısından ya AB Brüksel I (*bis*) Tüzüğüne olduğu gibi yetki anlaşmasının yapılması işçi lehine kanunla sınırlandırılacak ya da HMK m. 17'de olduğu gibi tacir olmayanlar arasında yetki anlaşmasının yapılmasının tamamen yasaklanması icap edecektir. Zira işçi lehine yapılan yorumla sınırlı münhasır yetkinin varlığını kabul etmek, yabancı mahkemeden alınan kararın işçi lehine olup olmadığı hususunda yabancı kararın içeriğini tetkik etmek anlamına gelir ki, bu da tenfiz hukukunda geçerli olan revizyon yasağına aykırılık oluşturacaktır.

Sonuç olarak, mevzuatımızda yer alan düzenlemeler ve usûl hukuku ilkeleri birlikte değerlendirildiğinde MÖHUK m. 44'ün koruyucu bir özel hükümdür ve öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir. Ancak işçinin mutad işyerinin yurt dışında olduğu durumlarda işçiye karşı İş Mah. K. m. 6 uyarınca (MÖHUK m. 40'ın göndermesiyle), işçinin yerleşim yerinde de dava açılabilmesi gerekecektir. Yetki anlaşmaları bakımından da m. 47'de yer alan düzenleme uyarınca uyuşmazlığın ortaya çıkmasından önce veya sonra işçi ve işveren arasında -milletlerarası yetkiye sahip Türk mahkemeleri yanında- yabancı mahkemeyi de yetkilendiren yetki anlaşması yapılabilir. Ayrıca taraflardan hangisinin lehine olduğu konusunda bir ayrım yapılmadan, iş uyuşmazlığına ilişkin yabancı mahkemeden alınan bir kararın, MÖHUK m. 50 ve devamında aranan şartları taşıması durumunda -özellikle de Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmiyorsa- Türkiye'de tenfiz edilebileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akduman**, Ebru: “Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 15 (163), 2020, s. 466-480.
- Akıncı**, Ziya: *Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Sözleşmesine Dayanan Yabancı Derdestlik*, Seçkin, Ankara 2002.
- Akkan**, Mine: *Pekcanıtez Usûl-Medenî Usûl Hukuku*, C. I (Ed. Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya), 15. Bası, Oniki Levha, İstanbul 2017.
- Avşar**, Melis: *Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisinin Belirlenmesinde Tarafların İrade Serbestisi*, Oniki Levha, İstanbul 2021.
- Aygül**, Musa/**Çoban**, Nazlı: “Birden Fazla Ülkede İfa Edilen İş Sözleşmelerinde Mutad İşyerinin Tespiti”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 15(169), 2020, s. 1815-1832.
- Bayraktaroğlu Özçelik**, Gülüm: “Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini”, *AÜHFD*, C. 63, S. 4, 2014, s. 833-878.
- Can**, Hacı: *Milletlerarası Usul Hukuku*, 2. Baskı, Adalet, Ankara 2019.
- Centel**, Tankut: “Türk Hukukunda Bireysel İş Uyuşmazlığına İlişkin Uluslararası Yetki ve Bağlama Kuralları”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Y. 1984, S. 33, s. 215-237.
- Cumahoğlu**, Emre: “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Bakımından Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi”, *Erciyes Üniv. HFD*, C. III, (2008), S. 2, s. 431-448.
- Çelik**, Nuri/**Caniklioğlu**, Nurşen/**Canbolat**, Talat/**Özkaraca**, Ercüment: *İş Hukuku Dersleri*, 36. Bası, Beta, İstanbul 2023.
- Çelikel**, Aysel/**Erdem**, B. Bahadır: *Milletlerarası Özel Hukuk*, 17. Bası, İstanbul: Beta, 2021.
- Çiftçi**, Pınar: *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Adalet, Ankara 2010.
- Çörtoğlu Koca**, Sema: *Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi*, Yetkin, Ankara 2016.
- Demir Gökyayla**, Cemile: “Asimetrik Yetki Sözleşmeleri”, Prof. Dr. Özer Seliçi’nin Anısına Armağan, *Bahçeşehir Üniv. HFD*, C. 11, 2016, S. 145-146, s. 417-458.

- Demirkol**, Berk: “Zayıf Taraflı Sözleşmesel İlişkilere İlişkin MÖHUK’taki Milletlerarası Yetki Kurallarının Yerindeliği ve Çözüm Önerileri”, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisine İlişkin Güncel Tartışmalar (Ed: Özel, Sibel/Pürselim Arning, Hatice Selin), Oniki Levha, İstanbul 2021, s. 21-44.
- Demirkol**, Berk: Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, Vedat, İstanbul 2018. (Yetki)
- Doğan**, Vahit: “Türk Hukukunda Yabancı Derdestliğin Nazara Alınması”, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, MHB C. 22, S. 2 (2002), s. 121-147.
- Doğan**, Vahit: “5718 Sayılı Kanuna Göre İş Akdine Uygulanacak Hukukun Tespiti”, GÜHFD, C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 147-163.
- Doğan**, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, Seçkin, Ankara 2010.
- Doğan**, Vahit/**Yılmaz**, Alper Çağrı/**Ayhan İzmirli**, Lale: Milletlerarası Özel Hukuk, 10. Baskı, Savaş, Ankara 2024.
- Ekşi**, Nuray: Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Bası, Beta, İstanbul 2000. (Yetki)
- Ekşi**, Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, 2. Bası, Beta, İstanbul 2020. (Tenfiz)
- Elçin**, Doğa: Milletlerarası Unsurlu Bireysel ve Toplu İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Adalet, Ankara 2012.
- Erdönmez**, Güray, Pekcanıtez Usûl-Medenî Usûl Hukuku, C. I (Ed. Pekcanıtez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya), 15. Bası, Oniki Levha, İstanbul 2017.
- Esen**, Emre: “Bireysel İş Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Üye Devlet Mahkemelerinin Yetkisi” in Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku (Ed. Özkan, Işıl/Süral, Ceyda/Tütüncübaşı, Uğur), Adalet, Ankara 2016.
- Esen**, Emre: “Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı”, Prof. Dr. Ergin Nomer’e Armağan, MHB C. 22, S. 2 (2002), s. 183-206. (Münhasır Yetki)
- Geimer**, Reinhold/**Geimer**, Ewald/**Geimer**, Gregor: Internationales Zivilprozessrecht, 9. Auflage, Ottoschmidt, Köln 2024.
- Güngör**, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin, Ankara 2021.
- Güven**, Pelin: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Yetkin, Ankara 2013.

- Kuru**, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, 6. Baskı, Demir Demir, İstanbul 2001.
- Nagel**, Heinrich/**Gottwald**, Peter: Internationales Zivilprozessrecht, 8. Auflage, Ottoschmidt, Köln 2020.
- Nomer**, Ergin: Devletler Hususî Hukuku, 23. Bası, Beta, İstanbul 2021.
- Özel**, Sibel: “Yabancılık Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Yetkisi: MÖHUK m.44”, BÜHFD 2019, C. 14, S. 179-180, s. 1351-1382,
- Özel**, Sibel/**Erkan**, Mustafa/**Pürselim**, Hatice Selin/**Karaca**, Hüseyin Arif: Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Baskı, Oniki Levha, İstanbul 2023.
- Özkan**, Işıl/**Tütüncübaşı**, Uğur: Uluslararası Usûl Hukuku, 2. Baskı, Adalet, Ankara 2020.
- Sakmar**, Atâ: Yabancı İlâmların Türkiye’deki Sonuçları, İstanbul 1982.
- Sargın**, Fügen: Milletlerarası Usul Hukukunda Yetki Anlaşmaları, Ankara 1996.
- Sarıöz Büyükalp**, A. İpek: “Mutad İşyeri Kavramı ve MÖHUK m. 27/f.3’ün Uygulanma Sorunu”, HHFD, 8 (2) 2018, s. 195-248.
- Schack**, Haimo: Internationales Zivilverfahrensrecht, 8. Auflage, C.H. Beck, München 2021.
- Süral**, Ceyda: “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, TBB Dergisi, (100), 2012, s. 167-216.
- Süzek**, Sarper/**Başterzi**, Süleyman: İş Hukuku, 24. Baskı, Beta, İstanbul 2024.
- Süzen**, Begüm: Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi, Oniki Levha, İstanbul 2016.
- Şanlı**, Cemal/**Esen**, Emre/**Ataman-Figanmeşe**, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Beta, İstanbul 2024.
- Tarman**, Zeynep Derya: “Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması”, MHB C. 39, S. 1 (2019), s. 325-356.
- Tiryakioğlu**, Bilgin: “Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davâlarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi”, Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan, Ankara 2012, s. 1141-1165.
- Tiryakioğlu**, Bilgin: Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, AÜHF Yayınları, Ankara 1996.

Uyanık Çavuşoğlu, Ayfer: “Bireysel İş İhtilafında Türk Mahkemesinin Milletlerarası Yetkisi”, İş Dünyası ve Hukuk, Prof. Dr. Tankut Centel’e Armağan, İstanbul 2011, s. 959-990.

Yüksel, Ahmet Emre: Yabancılik Unsuru Taşıyan Bireysel İş Sözleşmelerinde Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ile Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Karşılaştırılması, Yetkin, Ankara 2024.